

Onderzoek naar inhoudelijke verbetering en aanvulling methodisch groepsprogramma SuperWoman

Maatschappelijk Werk en Dienstverlening

Youth for Christ, mei 2012

Denise van der Linden & Ruth Akker

Afstudeerbegeleider: Anja Vrijmoeth

Copyright Christelijke Hogeschool Ede

"Tampons, chocolade en eieren was de gaafste meidenclub ooit!"

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Samenvatting	2
Hoofdstuk 1 Inleiding en achtergronden van het project	3
1.1 Achtergrond	4
1.2 Probleemstelling	4
1.3 Afbakening	5
1.4 Onderzoeksvragen	5
1.5 Doelstelling	5
1.6 Verwacht eindresultaat	5
Hoofdstuk 2 Methode van onderzoek	6
2.1 Documentonderzoek	7
2.2 Literatuuronderzoek	8
2.3 Interviews	10
2.4 Enquêtes	11
2.5 Observaties	12
Hoofdstuk 3 Inhoudelijke vormgeving methodisch groepsprogramma	13
3.1 Methodiek en methodisch groepsprogramma SuperWoman	14
3.1.1 Vanuit welke visie en theorieën is het methodisch groepsprogramma geschreven?	14
3.1.2 Hoe is het methodisch groepsprogramma inhoudelijk vormgegeven?	15
3.2 Tussenconclusie	17
Hoofdstuk 4 Doelgroep van SuperWoman	18
4.1 Belangrijkste bevindingen uit literatuuronderzoek en aansluiten van programma bij de doelgroep	19
4.1.1 Psychologische ontwikkeling	19
4.1.2 Leefwereld	21
4.2 Tussenconclusie	25
Hoofdstuk 5 Beoordeling huidig methodisch groepsprogramma	26
5.1 Interview met meidenwerkers	27
5.1.1 Tevredenheid methodisch groepsprogramma	27
5.1.2 Inhoudelijke verbeterpunten jaargang één en jaargang twee	28
5.1.3 Verbeterpunten vormgeving jaargang één en jaargang twee	29
5.1.4 Derde jaargang	30
5.1.5 Database voor meidenwerkers	31

5.2 Enquête onder deelnemers	32
5.2.1 Verbetering huidig methodisch groepsprogramma	32
5.2.2 Aanvulling huidig methodisch groepsprogramma	33
5.3 Observaties groepsprogramma.....	34
5.4 Tussenconclusie	35
Hoofdstuk 6 Conclusies	36
6.1 Algemeen	36
6.2 Sociale omgeving.....	37
6.3 Lichamelijkheid en seksualiteit	38
6.4 Eigenwaarde en gedrag.....	39
6.5 Media	40
6.6 Vormgeving	41
6.7 Database voor meidenwerkers	41
6.8 Tussenconclusie	41
Hoofdstuk 7 Aanbevelingen	42
7.1 Aanbevelingen voor huidig methodisch groepsprogramma	43
7.2 Aanbevelingen voor derde jaargang	46
7.2.1 Thema 'Sociale omgeving'	46
7.2.2 Thema 'Talenten en maatschappij'	47
7.2.3 Thema 'Lichamelijkheid en seksualiteit'	48
7.3 Aanbevelingen voor uitbreidingspakket	48
7.4 Database meidenwerkers	49
7.5 Vervolgonderzoek	49
7.6 Eindconclusie.....	50
Hoofdstuk 8 Discussie	51
Literatuurlijst	53

Voorwoord

U staat op het punt ons onderzoeksverslag te lezen!

Dit product is tot stand gekomen na vele weken hard werken en een aantal interessante gesprekken en ontmoetingen met betrokkenen. In dit verslag richten wij ons in de eerste plaats tot onze opdrachtgever Youth for Christ Nederland. In de tweede plaats richten wij ons tot een ieder die betrokken is bij het meidenwerk in Nederland of geïnteresseerd is in dit onderwerp.

Dankbetuiging

Wij willen graag iedereen bedanken die ons geholpen heeft bij de totstandbrenging van dit product. Allereerst willen wij letje Melis bedanken voor haar begeleiding namens Youth for Christ. Bedankt letje, voor je hulp bij het vinden van meidenwerkers, alle uren die je gestoken hebt in het lezen van onze verslagen en in de gesprekken. Bedankt voor je waardevolle feedback!

Onze afstudeerbegeleider Anja Vrijmoeth willen wij ook bedanken voor haar waardevolle adviezen en begeleiding. Bedankt voor alle uren die ook jij gestoken hebt in het lezen van onze verslagen en in de begeleidingsgesprekken.

Onze dank aan alle meidenwerkers die tijd hebben genomen om met ons in gesprek te gaan over het methodisch groepsprogramma. Bedankt Wilma, Margreet, Carla, Henriëtte, Leonie, Martine en J.*!

Alle deelnemers van de meidengroepen in Amsterdam, Rotterdam en Groningen, bedankt dat wij aanwezig mochten zijn bij jullie meidenclub.

Wij willen ook graag Jaap de Jong bedanken voor zijn begeleiding bij het schrijven van ons Plan van Aanpak. Dankzij jouw waardevolle feedback hadden wij een goede basis voor ons onderzoek.

Wij bedanken Tirtsa voor haar ontwerp voor het voorblad van dit verslag.

Wat kunt u als lezer verwachten?

In dit verslag staan de resultaten van de verschillende soorten onderzoeken die wij gedaan hebben om een antwoord te geven op onze hoofdvraag: *‘wat is volgens betrokkenen nodig om het huidige methodisch groepsprogramma van SuperWoman te verbeteren en aan te vullen?’*

Ons verslag bestaat uit acht hoofdstukken.

In het eerste hoofdstuk leest u hoe het methodisch groepsprogramma van SuperWoman tot stand is gekomen. Wij beschrijven hier ook de reden en doelstelling van ons onderzoek met onze hoofdvraag en deelvragen.

In het volgende hoofdstuk leest u hoe wij ons onderzoek hebben opgezet.

In hoofdstuk drie hebben wij beschreven hoe het methodisch groepsprogramma van SuperWoman (inhoudelijk) is vormgegeven.

In hoofdstuk vier staan de resultaten van ons literatuuronderzoek naar de psychologische ontwikkeling en de leefwereld van tienermeiden. Wij beschrijven hier ook in hoeverre het huidige methodisch groepsprogramma aansluit bij de doelgroep.

In hoofdstuk vijf staat beschreven hoe de meidenwerkers en de deelnemers het methodisch groepsprogramma beoordelen.

In hoofdstuk zes beschrijven wij onze conclusies ten aanzien van de verbeterpunten, inclusief het antwoord op onze hoofdvraag.

In hoofdstuk zeven schrijven wij onze aanbevelingen aan de opdrachtgever.

Ten slotte beschrijven we in hoofdstuk acht hoe we ons onderzoek ter discussie stellen.

Wij wensen u veel plezier bij het lezen en hopen dat dit onderzoeksverslag u tot nieuwe inzichten zal brengen.

* Deze meidenwerker wilde niet dat haar naam in ons verslag genoemd zou worden.

Samenvatting

Het onderwerp van ons onderzoek is het methodisch groepsprogramma van SuperWoman. SuperWoman is gericht op meiden van twaalf tot zeventien jaar, met als doel hen te leren hun eigen grenzen te stellen, voor zichzelf (en hun gezin) te zorgen en hun talenten in te zetten in de maatschappij (empowerment). (YfC|Nederland, 2009)

Het methodisch groepsprogramma bestaat uit twee jaargangen, elke jaargang telt zeventien bijeenkomsten. In beide jaargangen wordt gewerkt met de volgende vier thema's: Zelfbeeld, Sociale omgeving, Talenten en maatschappij, Lichamelijkheid en seksualiteit. Het groepsprogramma is geschreven in opdracht van Youth for Christ (YfC).

YfC is een missionaire organisatie die zowel evangeliserende als sociaal-maatschappelijke activiteiten biedt. In opdracht van YfC hebben wij onderzoek gedaan naar verbeteringen voor en aanvullingen op hun methodisch groepsprogramma van SuperWoman. Voor dit onderzoek hebben we gebruik gemaakt van vijf verschillende onderzoeksmethodes. We zijn begonnen met het bestuderen van de 'methodiekbeschrijving voor meidenwerk' en het methodisch groepsprogramma van SuperWoman. Dit documentonderzoek vormde de basis van ons onderzoek, omdat wij ons zo een goed beeld konden vormen van hoe het programma in elkaar zit en op welke visie en theorieën het programma gebaseerd is. Na het documentonderzoek hebben wij literatuuronderzoek gedaan. De doelgroep van het methodisch groepsprogramma zijn tienermeiden in de leeftijd van twaalf tot zeventien jaar. Wij hebben studie gemaakt naar de psychologische ontwikkeling van tienermeiden en hebben bestudeerd wat de leefwereld van tienermeiden anno 2012 is. De volgende stap tijdens ons onderzoek was het afnemen van interviews onder meidenwerkers. Door middel van de interviews zijn wij te weten gekomen hoe de meidenwerkers het huidige groepsprogramma beoordelen en welke verbeteringen en aanvullingen er volgens hen nodig zijn. Door middel van enquêtes onder de deelnemers van het methodisch groepsprogramma zijn wij te weten gekomen wat hun mening over het groepsprogramma is. Tot slot hebben we een aantal bijeenkomsten, waarin een programma uit het methodisch groepsprogramma gedraaid werd, kunnen observeren. Zo hebben wij zelf kunnen zien hoe een bijeenkomst verloopt en hebben we kunnen kijken naar hoe de deelnemers reageren op verschillende programmaonderdelen. Alle informatie die we verzameld hebben door middel van ons onderzoek hebben we op verantwoorde wijze verwerkt om tot een antwoord op onze hoofdvraag *'wat is volgens betrokkenen nodig om het huidige methodisch groepsprogramma van SuperWoman te verbeteren en aan te vullen?'* te komen.

De belangrijkste conclusies uit ons onderzoek zijn dat het methodisch groepsprogramma over het algemeen een goede beoordeling krijgt en grotendeels aansluit bij de doelgroep. Belangrijke verbeterpunten richten zich op het aansluiten van het programma bij de jongste meiden en het bespreken van een aantal onderwerpen die in het huidige groepsprogramma ontbreken. De meidenwerkers die we geïnterviewd hebben zien graag een aanvulling en verdieping op het huidige groepsprogramma. Eén van onze aanbevelingen ter aanvulling van het groepsprogramma richt zich dan ook op een derde jaargang die een verdieping is op de bestaande twee jaargangen.

Hoofdstuk 1 Inleiding en achtergronden van het project

Onze opdrachtgever Youth for Christ Nederland heeft ons gevraagd onderzoek te doen naar hun methodisch groepsprogramma van SuperWoman dat speciaal voor tienermeiden in Nederland ontwikkeld is.

Youth for Christ (YfC) richt zich op jongeren van 10 tot 23 jaar en is actief op straat, in kerken en op scholen. Als sociaal-maatschappelijke activiteiten biedt YfC onder andere coaching aan jongeren die van school dreigen te raken en hebben zij in verschillende steden een jongereninloop genaamd YfC|The Mall. Afhankelijk van de wijk wordt soms gekozen voor een focus op een bepaalde groep, zoals overlast gevende jongeren, 12-jarige jongeren, jongeren die een delict gepleegd hebben, of kwetsbare meiden. Voor deze meiden is het methodisch groepsprogramma van SuperWoman opgezet.

SuperWoman is gericht op meiden van twaalf tot zeventien jaar, met als doel hen te leren hun eigen grenzen te stellen, voor zichzelf (en hun gezin) te zorgen en hun talenten in te zetten in de maatschappij (empowerment). (YfC|Nederland, 2009)

In dit hoofdstuk kunt u lezen hoe het methodisch groepsprogramma van SuperWoman tot stand is gekomen en waarom op dit moment onderzoek naar het methodisch groepsprogramma gewenst is. Verder beschrijven wij hier de afbakening van ons onderzoek, onze onderzoeksvragen en de doelstelling van dit onderzoek. Tot slot beschrijven wij het verwachte eindresultaat.

1.1 Achtergrond

Vanuit YfC|The Mall in Rotterdam is 'SuperWoman' ontstaan. Twee meidenwerkers hebben in 2006 een voorloper van het groepsprogramma ontwikkeld voor hun meidengroep daar, omdat zij merkten dat er iets voor de meiden miste. Het was in een fase waarin YfC veel nieuw, open jongerenwerk startte. In meerdere steden waar YfC jongerenwerk deed, bleek behoefte aan specifieke programma's voor meiden. In Amsterdam bijvoorbeeld kwamen in het begin alleen jongens naar YfC|The Mall. Pas toen er activiteiten specifiek voor meiden kwamen, bezochten ook zij steeds meer YfC|The Mall.

Binnen het jongerenwerk van YfC|The Mall signaleren de jongerenwerkers dat veel meiden waar zij contact mee hebben ontevreden zijn over hun uiterlijk, emotionele problemen hebben en moeite hebben om goede relaties aan te gaan en te onderhouden. De meiden vertonen seksueel uitdagend gedrag en vertellen over risicovolle relaties met jongens, onveilige seks en negatieve ervaringen met seksueel misbruik. De aandacht voor meiden in het (jeugd)beleid en in de uitvoering is echter relatief gering. De meeste initiatieven vanuit de gemeente en maatschappelijke organisaties zijn gericht op jongens. Bovendien zijn er weinig doelgerichte methodieken voor het jongerenwerk en is er geen aansprekend aanbod voor meiden in jongerencentra.

Dit alles heeft er toe geleid dat YfC heeft besloten om het programma uit Rotterdam verder te ontwikkelen. Om meer te weten over hoe YfC het beste bij de meiden kan aansluiten is zij een tweejarig MOM-project (Methodiek Ontwikkeling Meidenwerk) gestart. In die periode werden visie, mensbeeld, profielschets van meiden en groepen, doelstellingen (op allerlei gebieden), methodiekomschrijving en vervolgens programma's op papier gezet. Dit werd drie jaar geleden uitgevoerd onder leiding van een ontwikkelingspsychologe. Het methodisch groepsprogramma werd gepilot in diverse steden en op 22 mei 2009 gelanceerd. Het eindproduct is een methodiek voor het werken met meiden binnen het welzijnswerk. Er zijn ruim twintig SuperWoman meidengroepen binnen het YfC|The Mall jongerenwelzijnswerk die de methodiek en programma's gebruiken. Buiten YfC wordt SuperWoman ook gebruikt door diverse andere instellingen op het gebied van welzijn, maatschappelijk werk, (speciaal) onderwijs en (residentiële) jeugdzorg. De grootste groep afnemers van het groepsprogramma zijn het seculier en christelijk jongerenwerk. Daarnaast zijn er verschillende projecten in ontwikkelingslanden die er mee werken, zoals in Peru, Brazilië en Zuid-Afrika (YfC|Nederland, 2009 en www.super-woman.nl).

1.2 Probleemstelling

Er wordt nu drie jaar met het methodisch groepsprogramma van SuperWoman gewerkt. Gedurende die drie jaar zijn bij het hoofdkantoor van YfC signalen binnengekomen van meidenwerkers die vinden dat het huidige programma niet compleet is. Ook hebben meidenwerkers in de loop der jaren punten aangegeven waarvan zij, door het werken met het methodisch groepsprogramma, vinden dat deze beter kunnen. Er is binnen YfC niemand geweest die deze signalen duidelijk heeft genoteerd waardoor het onduidelijk is waar de verbeterpunten zitten. YfC is genooddaakt een tweede druk van het huidige methodisch groepsprogramma uit te geven omdat de huidige mappen bijna zijn uitverkocht. Het probleem hierbij is dat YfC geen inzicht heeft in wat er verbeterd moet worden aan het huidige programma en wat er aan ontbreekt.

YfC heeft ons gevraagd om met aanbevelingen te komen voor verbetering en aanvulling van het huidige methodisch groepsprogramma. Zowel voor verbetering van het programma als voor het schrijven van aanbevelingen voor een toevoeging op het programma, hebben wij uitgebreid onderzoek gedaan. De resultaten van dit onderzoek en onze aanbevelingen kunt u in dit product lezen.

1.3 Afbakening

SuperWoman bestaat uit een preventief, methodisch groepsprogramma en een themaspel. Wij richten ons in ons onderzoek alleen op het methodisch groepsprogramma van SuperWoman. Wij zullen de onderliggende visie van de methodiek en de methodiek zelf beschrijven. Echter, wij zullen geen onderzoek voor verbetering of aanvulling van de visie en de methodiek doen.

Tijdens ons onderzoek interviewen wij een aantal meidenwerkers die met het methodisch groepsprogramma werken om hun mening over het programma te vragen. Daarnaast zullen wij een paar bijeenkomsten van het groepsprogramma bijwonen. Wij zullen ons niet richten op het functioneren van de meidenwerkers. Evenmin zullen wij ons richten op adviezen voor praktische aspecten/randvoorwaarden die te maken hebben met het geven van het groepsprogramma.

1.4 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag van ons onderzoek is: *‘wat is volgens betrokkenen nodig om het huidig methodisch groepsprogramma van SuperWoman te verbeteren en aan te vullen?’* Bij deze hoofdvraag hebben we de volgende deelvragen opgesteld.

1. Hoe is het methodisch groepsprogramma inhoudelijk vormgegeven?
2. Op welke wijze sluit dit programma aan bij de leefwereld van de doelgroep?
3. Hoe beoordelen de betrokkenen de inhoud en vormgeving van het huidig methodisch groepsprogramma?
4. Welke conclusies ten aanzien van verbeterpunten kunnen wij trekken uit ons onderzoek?
5. Welke inhoudelijke verbeterpunten en aanvullingen volgen uit de conclusies?

In de hoofdstukken drie tot en met zeven leest u de antwoorden op onze deelvragen terug. Hoofdstuk zes geeft zowel een antwoord op de hoofdvraag, als op deelvraag vier.

1.5 Doelstelling

Onze doelstelling luidt als volgt: verbetering en aanvulling van het huidige methodisch groepsprogramma van SuperWoman. Zo kan YfC een verbeterde tweede druk (en mogelijk een derde jaargang) van dit programma aanbieden aan de huidige afnemers en toekomstig geïnteresseerde instellingen en organisaties.

1.6 Verwacht eindresultaat

Het resultaat voor Youth for Christ zal zijn dat zij de door ons aanbevolen aanpassingen voor het huidig methodisch groepsprogramma kunnen overnemen en hierdoor een verbeterd product hebben voor de tweede druk van het methodisch groepsprogramma. Verder is het resultaat dat wij met aanbevelingen komen voor nieuwe onderwerpen die in het huidig groepsprogramma of eventueel een derde jaargang verwerkt kunnen worden. Wij zullen daarnaast een voorbeeldprogramma schrijven die overgenomen kan worden voor in de tweede druk.

Voordat u de resultaten van ons onderzoek gaat lezen, zullen wij in het volgende hoofdstuk uitleggen hoe het onderzoek is opgezet en uitgevoerd.

Hoofdstuk 2 Methode van onderzoek

In dit hoofdstuk geven we weer hoe we ons onderzoek hebben opgezet. We hebben gebruik gemaakt van vijf verschillende onderzoeksmethodes. Wij beschrijven per onderzoeksmethode waarom we voor deze methode hebben gekozen en hoe we met deze methode gewerkt hebben.

In paragraaf 2.1 leest u over het documentonderzoek.

In paragraaf 2.2 staat beschreven hoe we het literatuuronderzoek hebben uitgevoerd.

In paragraaf 2.3 staat geschreven hoe we de interviews opgesteld, afgenomen en verwerkt hebben.

In paragraaf 2.4 leest u hoe we de enquêtes opgesteld, afgenomen en verwerkt hebben.

In paragraaf 2.5 leest u hoe we de observaties uitgevoerd hebben.

2.1 Documentonderzoek

Voor het beantwoorden van deelvraag één: 'hoe is het methodisch groepsprogramma inhoudelijk vormgegeven?' hebben wij documentonderzoek gedaan. Hieronder volgt een beschrijving over hoe en waarom wij dit gedaan hebben.

We zijn begonnen met het bestuderen van de methodiekbeschrijving, omdat dit de basis vormt van waaruit het methodisch groepsprogramma is ontwikkeld. Omdat wij aan het eind van ons onderzoek aanbevelingen doen voor een aanvulling en/of verbetering van het methodisch groepsprogramma, vinden wij het belangrijk om allereerst weer te geven hoe het programma in elkaar zit en op welke visie en theorieën het programma is gebaseerd.

Tijdens het bestuderen van de methodiekbeschrijving, hebben wij de antwoorden genoteerd op onderstaande richtvragen. Dit zijn vragen die ons helpen bij het gericht bestuderen van de documenten. Wanneer wij op elke vraag een antwoord hebben, weten wij dat we voldoende informatie hebben voor het beantwoorden van de eerste deelvraag.

- Op welke theorieën is de methodiek gebaseerd?
- Vanuit welke visie is de methodiek geschreven?
- Welke doelstellingen hebben de schrijvers van de methodiek voor ogen?
- Op welke manier sluit de methodiek aan bij de leefwereld van de doelgroep?

Vervolgens hebben we jaargang één en twee van het methodisch groepsprogramma bestudeerd. Dit deden we aan de hand van de volgende richtvragen. Ook van deze vragen hebben we tijdens het lezen de antwoorden genoteerd.

- Welke onderwerpen worden er per thema besproken?
- Op welke systematische wijze zijn de programma's opgebouwd?
- Welke verschillende werkwijzen worden gebruikt om een thema te behandelen?
- Welke doelen worden beoogd met het behandelen van een onderwerp en hoe is dit terug te zien in de opdrachten die de meiden krijgen?

Om de laatste vraag goed te kunnen beantwoorden hebben we er voor gekozen om van elk programma de doelen op te schrijven en per doel te noteren welke opdrachten bijdragen aan het behalen van dit doel.

Tot slot hebben we alle antwoorden op de richtvragen geordend, zodat we een goed antwoord kunnen geven op de eerste deelvraag.

2.2 Literatuuronderzoek

Nadat we het documentonderzoek afgerond hebben, zijn we begonnen met het literatuuronderzoek. Dit literatuuronderzoek hebben wij gedaan om deelvraag twee: 'op welke wijze sluit het methodisch groepsprogramma aan bij de doelgroep?' te kunnen beantwoorden. Voor het vinden van literatuur hebben we de volgende zoektermen gebruikt:

leefwereld tienermeiden	living world teenage girls
tienermeiden	teenage lass
tienermeisje	teenage girl
jonge meiden/meisjes	young lass/girls
meiden van 11 tot 18 jaar	girls from 11 up to 18
ontwikkeling meiden	development (young) girls
psychologische ontwikkeling meiden	psychological development girls
ontwikkelingspsychologie tieners	developmental psychology teenagers
straatcultuur	street culture

Wij hebben gezocht naar boeken, artikelen via internet en afstudeerscripties. Dit hebben we gedaan in de universiteitsbibliotheek van de universiteit in Utrecht, de mediatheek van de Christelijke Hogeschool Ede en de openbare bibliotheek Eemland. Ook hebben we gezocht in verschillende digitale databanken waaronder: Picarta, HBO-kennisbank en Narcis en via de zoekmachines www.google.nl en www.voelspriet.nl. Dit heeft ons veel informatie opgeleverd. Voor een volledige lijst van gebruikte bronnen verwijzen we naar de literatuurlijst.

Om deelvraag twee goed te kunnen beantwoorden hebben we onderstaande vragen opgesteld. Dit heeft ons geholpen om de literatuur gericht te lezen. We hebben een onderscheid gemaakt tussen literatuur aangaande de leefwereld van tienermeiden en literatuur met betrekking tot de psychologische ontwikkeling van tienermeiden.

Vragen met betrekking tot ontwikkelingspsychologie

In hoeverre zijn de hersenen van adolescenten ontwikkeld?
Wat zijn de gevolgen van deze ontwikkelingen op hun dagelijks functioneren?
Welke invloed heeft hun lichamelijke ontwikkeling op hun zelfbeeld?
Hoe kijken adolescenten naar zichzelf en wie hebben een invloed op de vorming van hun zelfbeeld?
In hoeverre hechten adolescenten waarde aan de mening van ouders?
Hoe vormen adolescenten hun eigen normen en waarden?

Vragen met betrekking tot de leefwereld van tienermeiden

Welke personen zijn belangrijk in het leven van tienermeiden?
Hoe communiceren tienermeiden met elkaar?
Welke normen en waarden zijn belangrijk voor tienermeiden?
Welke rol speelt religie in het leven van tienermeiden?
Wat zijn de meest kenmerkende cultuurverschillen waarin allochtone en autochtone Nederlandse meiden opgevoed worden?
Welke rol speelt familie in het leven van tienermeiden?
Welke rol speelt school in het leven van tienermeiden?
Welke rol spelen vrienden in het leven van tienermeiden?
Welke rol spelen de media in het leven van tienermeiden?
- Welke rol speelt de televisie?
- Welke rol speelt internet?
- Welke rol spelen social media?
Welke rol spelen magazines?

Hoe gaan tienermeiden om met hun seksuele emoties, ideeën en gedrag?

Nieuwsberichten over gedrag tienermeiden.

- Meisjes zijn gewelddadiger geworden.
- Meisjes zijn meer alcohol gaan drinken.

Tijdens het bestuderen van de literatuur hebben we de antwoorden op bovenstaande vragen genoteerd.

Om deelvraag twee te kunnen beantwoorden beschrijven we in hoofdstuk 4 de belangrijkste bevindingen uit het literatuuronderzoek en geven wij aan hoe het programma aansluit bij de doelgroep. Deze informatie gebruiken we om in hoofdstuk 6 conclusies te kunnen trekken over aan welke thema's en/of onderwerpen meer aandacht behoeven in het methodisch groepsprogramma.

2.3 Interviews

Voor het beantwoorden van deelvraag drie 'Hoe beoordelen de betrokkenen de inhoud en vormgeving van het huidige methodisch groepsprogramma?' hebben wij gebruik gemaakt van drie verschillende onderzoeksmethoden: interviewen, enquêtes afnemen en observeren. De informatie die we door middel van interviewen hebben gekregen is het meest bepalend voor het antwoord op deelvraag drie, omdat we uit de interviews de meeste informatie hebben gekregen.

Interviews opstellen

Voor het opstellen van de interviewvragen hebben we onze hoofdvraag en deelvragen als uitgangspunt genomen. Voor een overzicht van de interviewvragen verwijzen we naar bijlage A.

Interviews afnemen

Van onze opdrachtgever hebben we een lijst gekregen met zeven meidenwerkers in zes verschillende plaatsen die bereid waren een interview te geven. Wij zijn in Amsterdam, Rotterdam, Haarlem, Veenendaal, Alkmaar en Groningen geweest voor het interviewen van de meidenwerkers.

In Amsterdam hebben wij twee meidenwerkers tegelijkertijd geïnterviewd, in de andere plaatsen was dit steeds één meidenwerker. In het verwerken van de interviews kiezen wij ervoor te rekenen met zes interviews en niet met zeven geïnterviewden. Wij vinden dat de onderzoeksresultaten op deze manier het meest betrouwbaar zijn. Wanneer één van beide meidenwerkers haar mening over een bepaald onderdeel uitte en de andere meidenwerker beaamde dit, zouden wij in onze verwerking kunnen noemen dat twee meidenwerkers dezelfde mening hadden. De vraag is echter of beide meidenwerkers in twee individuele interviews hetzelfde hadden gezegd. Omdat wij dit niet kunnen vaststellen, geven wij de informatie die we in Amsterdam hebben gekregen weer als de informatie uit één interview.

Eén interview duurde gemiddeld een uur. We hebben de interviews met een voicerecorder opgenomen.

Interviews uitwerken

Voor het uitwerken van de interviews zijn we op de volgende manier te werk gegaan. Allereerst hebben we alle interviews letterlijk uitgetypt. Vervolgens hebben we alle informatie die niet relevant was voor het beantwoorden van onze onderzoeksvragen doorgestreept. De tekst die we doorgestreept hebben, hebben we wel bewaard voor het geval we dit later toch nodig hebben. Hierna zijn we begonnen met het labelen van de interviews. We hebben gekozen voor een analyse-eenheid op fragmentniveau, omdat we een gedetailleerd beeld willen hebben van de verschillende aspecten die volgens betrokkenen verbeterd moeten worden.

Voor het verwerken van de informatie die we door middel van het labelen verkregen hebben, hebben we het criterium gesteld om in ieder geval datgene te gebruiken dat uit meerdere interviews naar voren kwam. Daarnaast hebben we de informatie uit de interviews gebruikt waarvan wij van mening zijn dat deze ook belangrijk is voor de verbetering van het methodisch groepsprogramma, ook al noemde één meidenwerker dit.

2.4 Enquêtes

Wij hadden graag uitgebreid naar de mening van de deelnemers van het groepsprogramma gevraagd, door middel van een uitgebreide enquête of een aantal interviews. In overleg met onze opdrachtgever hebben wij slechts een korte enquête opgesteld. Onze opdrachtgever gaf aan dat er vorig jaar ook onderzoek is gedaan onder de meiden en dat het beter is de meiden niet te veel te belasten met vragen over het programma waar zij aan deelnemen. Wij respecteren dit en hebben daarom een korte enquête opgesteld om toch een beeld te krijgen van hoe de meiden het methodisch groepsprogramma beoordelen. De informatie die wij hierdoor hebben verkregen, geeft ons een beeld van onderwerpen die de meiden graag zouden bespreken. Ook kunnen wij een beknopte conclusie geven over hoe zij het methodisch groepsprogramma beoordelen. Inhoudelijke verbeteringen en aanvullingen voor het huidige groepsprogramma kunnen we gedeeltelijk onderbouwen met de gegevens die wij door middel van de enquêtes hebben verkregen. Deze onderbouwing hadden we steviger kunnen neerzetten als wij een uitgebreider onderzoek hadden kunnen doen onder de deelnemers. Wij hebben overigens het onderzoek dat vorig jaar onder de meiden is gedaan bestudeerd. De resultaten van dit onderzoek geven geen bruikbare informatie voor hetgeen wij onderzoeken.

Enquêtes opstellen

Wij hebben een korte enquête afgenomen onder een aantal tienermeiden die deelnemen aan het methodisch groepsprogramma van SuperWoman. In deze enquête hebben wij gevraagd welke onderwerpen de meiden graag willen bespreken tijdens het programma, wat de meiden anders zouden willen in het programma, of de meiden het programma leerzaam vinden en wat zij geleerd hebben. De vragen die wij beantwoord willen hebben met de gegevens vanuit de enquêtes is hoe de deelnemers van SuperWoman het programma beoordelen en wat zij vinden dat verbeterd kan worden. Voor het opstellen van de enquêtevragen hebben we ondersteuning gehad van onze opdrachtgever. De vragen moesten zodanig geformuleerd worden dat ze voor meiden van 10 tot 14 jaar goed te begrijpen zijn. In bijlage B ziet u een overzicht van de vragen die wij de tienermeiden gesteld hebben.

Enquêtes afnemen

We hebben de enquêtes afgenomen onder de meidengroepen uit steden waar we ook de meidenwerker geïnterviewd hebben. In Amsterdam was er tijd en ruimte om zelf met de meiden in gesprek te gaan en hen de enquêtevragen mondeling te stellen. Dit werkte goed, omdat we zo individuele uitleg konden geven over vragen die de meiden niet begrepen. In de andere steden hebben wij de enquêtes uitgedeeld en in laten vullen door de meiden. Hierdoor werden er ook antwoorden genoemd die niet van toepassing zijn op het methodisch groepsprogramma. In Veenendaal konden wij geen enquêtes afnemen. In totaal hebben 35 meiden de enquêtes ingevuld.

Enquêtes uitwerken

We hebben de antwoorden van de meiden op thema geordend om zo een beeld te kunnen geven hoeveel meiden er iets over een bepaald thema hebben gezegd. Ook hebben wij de niet bruikbare antwoorden weggelaten. Een antwoord is bruikbaar wanneer het informatie geeft over wat de meiden vinden dat verbeteringen en/of aanvullingen zijn voor het methodisch groepsprogramma of wanneer er informatie wordt gegeven over het oordeel van de meiden over het programma.

2.5 Observaties

Omdat de observaties veel tijd kosten en alleen bedoeld zijn voor onze beeldvorming van het verloop van een bijeenkomst en om te zien hoe de meiden op het programma reageren, vonden wij het voldoende om in vier verschillende steden een bijeenkomst te observeren. Om de reistijd te beperken, hebben wij gekozen voor het observeren in steden waar wij ook een interview hebben afgenomen zodat wij dit konden combineren. In verband met de persoonlijke onderwerpen die de meiden bespreken en het groepsproces waar zij in zitten, vond niet elke meidenwerker het geschikt dat wij de groep zouden observeren. De steden waar wij een groepsbijeenkomst konden bijwonen waren Amsterdam, Rotterdam, Groningen en Alkmaar. Door omstandigheden kon de observatie in Alkmaar niet doorgaan. Dit betekent dat wij uiteindelijk drie observaties gedaan hebben.

Observaties uitvoeren

Wij hebben geobserveerd aan de hand van de vraag: 'hoe reageren de meiden op verschillende programmaonderdelen?'. Tijdens het observeren zaten wij in dezelfde ruimte als de meiden. Wij zaten op een zo onopvallend mogelijke plek, zodat de meiden zo min mogelijk zouden worden beïnvloed door onze aanwezigheid. We hebben opgeschreven wat er werd gedaan en gezegd tijdens de meidenclub. Dit hebben wij zo objectief mogelijk gedaan. Voor een optimale hoeveelheid aan informatie hebben wij de groep en de aanwezige meidenwerkers verdeeld onder ons tweeën. Dit betekende dat we allebei op een helft van de aanwezigen hoefden te letten. Om zo goed mogelijk te kunnen observeren hebben we alle meiden een nummer gegeven.

Observaties verwerken

Alles wat we tijdens de observaties (in steekwoorden) hebben geschreven, hebben we zo mogelijk dezelfde dag of anders de dag na het observeren overgetypt in een worddocument. Vervolgens hebben we alle informatie uit de observaties gehaald die duidelijk antwoord geven op de observatievraag. Deze informatie gebruiken we voor het beantwoorden van deelvraag drie: 'hoe beoordelen betrokkenen het huidige methodisch groepsprogramma?' Enerzijds zijn wij voorzichtig met de conclusies die we trekken, omdat we slechts drie bijeenkomsten hebben kunnen bijwonen. Anderzijds zien we een aantal aspecten terugkomen in alle drie de bijeenkomsten. Omdat deze aspecten ook worden bevestigd in de interviews met meidenwerkers uit andere steden, kunnen we de observaties gebruiken als onderbouwing van de resultaten van de interviews.

Door middel van dit hoofdstuk hebben we u op de hoogte gebracht van de verschillende onderzoeksmethodes die we gebruikt hebben. In het volgende hoofdstuk leest u de uitwerking van het documentonderzoek.

Hoofdstuk 3 Inhoudelijke vormgeving methodisch groepsprogramma

Voor het beantwoorden van deelvraag één: 'hoe is het methodisch groepsprogramma inhoudelijk vormgegeven?' hebben wij documentonderzoek gedaan naar de methodiekbeschrijving voor meidenwerk en het methodisch groepsprogramma SuperWoman, beiden van YfC Nederland. In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van ons documentonderzoek.

In paragraaf 3.1 leest u over de methodiek en de visie van het methodisch groepsprogramma van SuperWoman. Dit programma wordt aangeboden aan tienermeiden van twaalf tot en met zeventien jaar. Wij beschrijven hier ook hoe de methodiek is terug te zien in het programma. Voor een uitgebreide versie van ons documentonderzoek verwijzen wij naar bijlage C en bijlage D.

In paragraaf 3.2 geven we een conclusie van dit hoofdstuk waarin we het antwoord op deelvraag één weergeven.

3.1 Methodiek en methodisch groepsprogramma SuperWoman

Voor het beantwoorden van paragraaf 3.1.1 en paragraaf 3.1.2 hebben we de methodiekbeschrijving voor meidenwerk van YfC (YfC|Nederland, 2009) en het methodisch groepsprogramma van SuperWoman (YfC|Nederland, 2009) geraadpleegd. Hieronder treft u een overzicht van onze bevindingen.

3.1.1 Vanuit welke visie en theorieën is het methodisch groepsprogramma geschreven?

De methodiek

Bij het schrijven van de methodiek voor meidenwerk is gebruik gemaakt van de vijf psychosociale ontwikkelingsthema's die volgens Steinberg (Adolescence, 2002) een belangrijke rol spelen in het leven van adolescenten. Deze thema's zijn:

- Identiteit, het ontwikkelen van het begrip van jezelf.
- Intimiteit, het vormen van hechte en zorgzame vriendschappen.
- Seksualiteit, het uiten van eigen seksualiteit en genieten van fysiek contact met anderen.
- Autonomie, het ontwikkelen van een gezond gevoel van onafhankelijkheid; eigen beslissingen kunnen maken.
- Prestatie, het succesvol en competent deelnemen aan de maatschappij.

De methodiek is voor een groot deel in de praktijk ontstaan. De methodiek en de programma's zijn tot stand gekomen in een aantal pilotgroepen in de steden Amsterdam, Rotterdam en Utrecht met meiden van verschillende culturele, religieuze en sociaaleconomische achtergronden.

Bij het schrijven van de methodiek is naast het gebruik van praktijkvoorbeelden gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksresultaten over adolescenten / tienermeiden.

Het methodisch groepsprogramma is gericht op empowerment op individueel niveau. In de methodiekbeschrijving wordt het volgende geschreven: "Individuele empowerment bij meiden staat voor het sterker maken van de meiden binnen hun sociale context, zodat zij beter in staat zijn de regie over hun eigen leven in handen te nemen en te houden".

Youth for Christ heeft bewust gekozen voor een meidengroep. In het jongerenwerk werd er een stuk minder aandacht aan meiden besteed dan aan jongens. De meiden komen nu in contact met leeftijdsgenoten, kunnen hun eigen effectiviteit vergroten, kunnen leren van vrouwelijke rolmodellen en meisjes uit verschillende culturele achtergronden kunnen zo deelnemen aan de bijeenkomsten. Vanuit de methodiek worden vijf verschillende vormen van sociale steun genoemd die met het methodische groepsprogramma van SuperWoman geboden worden. Deze vormen van sociale steun zijn: emotionele steun, waarderingssteun, informatiele steun, instrumentele of praktische steun, gezelschapssteun.

In het programma zelf en in de opdrachten komen de verschillende vormen van steun naar voren. Allereerst biedt het programma gezelschapssteun door als meiden en vrouwen gezellig samen te zijn. Ten tweede worden in de verschillende onderwerpen die besproken worden en de opdrachten die daar bij horen, informatiele steun, emotionele steun en waarderingssteun geboden. De meiden leren in een programma bijvoorbeeld wat hun menstruatiecyclus precies inhoudt (informatiele steun). Bij een andere opdracht worden de meiden gewezen op hun eigen uiterlijke schoonheid of op hun talenten (waarderingssteun). Wanneer de meiden bijvoorbeeld het thema 'sociale omgeving' behandelen, krijgen zij de mogelijkheid om over moeilijkheden thuis te praten en zal de meidenwerker hier aandacht aan geven (emotionele steun). Sommige meiden ontvangen ook praktische steun doordat de meidenwerker bijvoorbeeld met hen mee naar huis loopt nadat het programma is afgelopen.

De visie

De visie op de mens, van waaruit de methodiek is geschreven, is die volgens het holistisch mensbeeld. Vanuit deze kijk op de mens zijn er vier verschillende niveaus waarop mensen functioneren. Deze niveaus zijn: het lichamelijke, het psychische, het sociale en het geestelijke. Deze vier verschillende niveaus beïnvloeden elkaar voortdurend.

In de methodiekomschrijving wordt een duidelijke visie gegeven over het programma, de meidenwerker, de meidengroep en de wijk/stad. Onderdelen van deze visie zijn als volgt.

- Het programma is een middel om met meiden in contact te komen en om een thema te bespreken. Het programma is geen doel op zich.
- De meidenwerker fungeert als positief rolmodel. Zonder relatie is er geen vertrouwen en nemen de meiden niks aan van de meidenwerkers. Door de relatiegerichte manier van werken is de meidenwerker zelf het belangrijkste middel om de doelstellingen te bereiken. Deze doelstellingen zijn kort gezegd dat de meiden goed voor zichzelf kunnen zorgen en hun talenten leren inzetten in de maatschappij.
- De meidenwerker is geen hulpverlener. Wanneer zij individuele problemen signaleert, moet zij het meisje doorverwijzen.
- Een meidengroep heeft een positieve invloed op het welbevinden van de meiden en levert een bijdrage aan de ontwikkeling van een positief zelfbeeld.
- SuperWoman wil meiden betrokken maken in de maatschappij en hen leren hoe ze zich kunnen inzetten in hun wijk of stad. Door zich positief te laten zien in de wijk of stad kan dit de positie van meiden in die wijk of stad verbeteren.

3.1.2 Hoe is het methodisch groepsprogramma inhoudelijk vormgegeven?

Het methodisch groepsprogramma bestaat uit twee jaargangen, elke jaargang telt zeventien bijeenkomsten. In beide jaargangen wordt gewerkt met de volgende vier thema's: zelfbeeld, sociale omgeving, talenten en maatschappij, lichamelijke en seksualiteit.

Werkvormen

Elke bijeenkomst heeft een vaste opbouw. De bijeenkomst begint met een inloopmoment en een kennismaking met het thema, vervolgens wordt er dieper op het thema ingegaan en tot slot is er een afsluitende activiteit. Elk programma voor een bijeenkomst bestaat uit gemiddeld zes tot zeven opdrachten. Wij hebben onderzocht welke verschillende werkvormen gebruikt worden in de opdrachten en kwamen tot een totaal van twaalf verschillende werkvormen, waaronder een creatieve activiteit, teambuildingsactiviteiten en een actief spel.

Doelstellingen

Het methodisch groepsprogramma kent twee hoofddoelstellingen:

- "De meiden kunnen voor zichzelf (en hun gezin) zorgen op lichamenlijk, psychisch, sociaal en geestelijk gebied."
- "De meiden kennen hun talenten en kwaliteiten, weten deze in te zetten in de maatschappij en leren anderen dit ook te doen."

Deze hoofddoelstellingen zijn weer uitgewerkt in verschillende doelstellingen die spreken over een gezonde ontwikkeling op vier gebieden in het leven van de tienermeiden. Deze gebieden zijn: sociaal, psychisch, lichamenlijk en geestelijk. Hierin is het holistisch mensbeeld terug te zien. Evenals in de vier thema's: zelfbeeld (psychisch, geestelijk), sociale omgeving (sociaal), talenten en maatschappij (geestelijk, sociaal), lichamenlijkheid en seksualiteit (licamenlijk, psychisch).

Per bijeenkomst worden er doelen opgesteld die samenhangen met de hoofddoelstellingen en het thema dat behandeld wordt. Wij hebben onderzocht of de doelen die zijn opgesteld terug te zien zijn in de opdrachten, niet terug te zien zijn in de opdrachten of indirect terug te zien zijn. Een voorbeeld

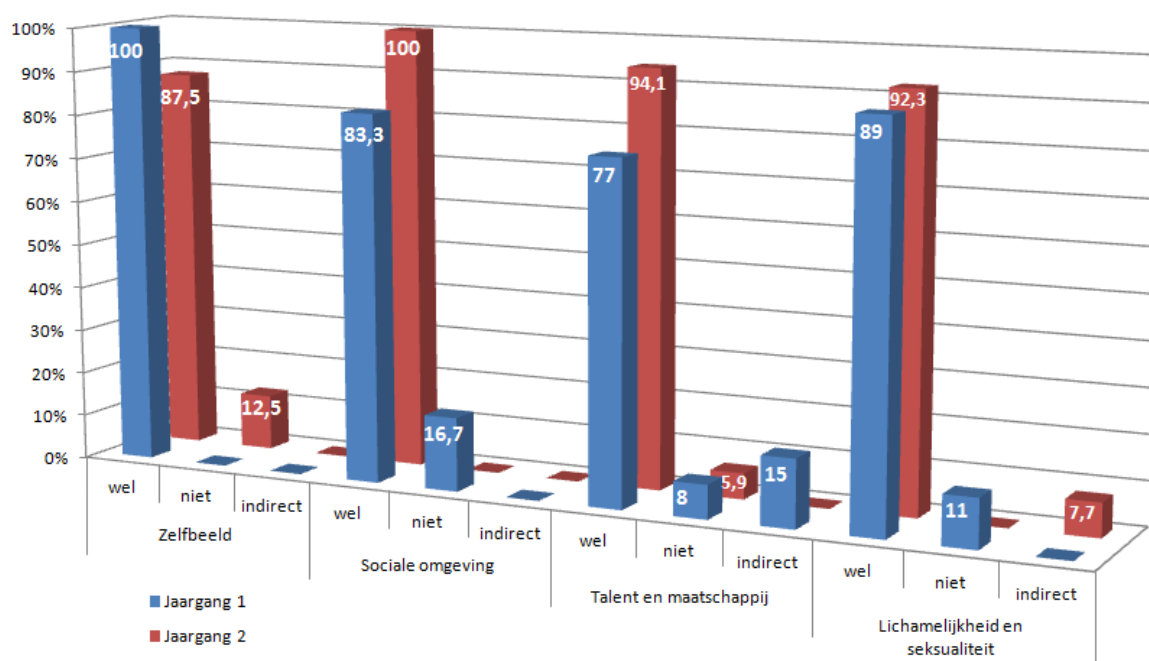
van een doel dat indirect terug te zien is in de opdrachten luidt als volgt 'De meiden waarderen hun eigen schoonheid en hebben er vrede mee'. Er zijn wel opdrachten waardoor meiden een positiever beeld kunnen ontwikkelen over hun uiterlijk, maar of ze daadwerkelijk een positief beeld ontwikkelen en hier vrede mee krijgen is niet direct terug te zien door het uitvoeren van de opdrachten.

Dit onderzoek hebben we voor beide jaargangen gedaan, waarbij we onderscheid hebben gemaakt tussen de vier verschillende thema's. Deze gegevens maken wij inzichtelijk in figuur 1: 'Percentage van doelen die al dan niet terug te zien zijn in de opdrachten'. We hebben ervoor gekozen het thema 'kennismaken' niet mee te nemen in dit figuur. Allereerst wordt 'kennismaken' vanuit de methodiekbeschrijving niet als apart thema gezien. Daarbij heeft 'kennismaken' in beide jaargangen slechts één programma, tegenover de vier programma's die de vier verschillende thema's hebben. Een vergelijking in onderstaande tabel zou hierdoor een vertekend beeld geven. Tot slot zijn de doelen die beschreven zijn voor het onderwerp kennismaken met name gericht op een goede kennismaking en minder op de hoofddoelstellingen van het programma. We willen wel benadrukken dat kennismaken volgens ons een essentieel onderdeel vormt voor een goede start van een meidengroep. We vinden het belangrijk dat dit onderwerp een onderdeel van het programma vormt. De doelen die worden gesteld voor het programma over kennismaken, zowel bij jaargang één als jaargang twee, zijn allemaal terug te zien in de opdrachten die de meiden krijgen. Beide programma's scoren dus 100%.

Voor jaargang één geldt dat er 54 doelen zijn opgesteld, behorend bij de vier verschillende thema's. Van deze doelen zijn zes doelen niet terug te zien in de opdrachten en is één doel indirect terug te zien in de opdrachten. Dit betekent dat 47 doelen, ofwel 87,0%, wel zijn terug te zien in de opdrachten die de meiden krijgen. Voor een overzicht van de verdeling per thema, verwijzen we naar figuur 1.

Voor jaargang twee geldt dat er, verdeelt over de vier thema's, 63 doelen zijn. Van deze doelen zijn er drie doelen die niet zijn terug te zien in de opdrachten die de meiden krijgen en is er één doel dat indirect is terug te zien. Dit betekent dat 59 doelen, ofwel 93,7%, terug te zien zijn in de opdrachten. Voor een overzicht hoe deze verdeling per thema is, verwijzen we wederom naar figuur 1. Een volledig overzicht van hoe de doelen terug te zien zijn in de opdrachten staat in bijlage E. In deze bijlage geven wij ook aan welke doelen niet of indirect zijn terug te zien in de opdrachten.

Figuur 1 'Percentage van doelen die al dan niet terug te zien zijn in de opdrachten'

3.2 Tussenconclusie

In dit hoofdstuk hebben wij antwoord gegeven op deelvraag één: 'hoe is het methodisch groepsprogramma inhoudelijk vormgegeven?'

Het methodisch groepsprogramma bestaat uit twee jaargangen, elke jaargang telt zeventien bijeenkomsten. In beide jaargangen wordt gewerkt met de volgende vier thema's: zelfbeeld, sociale omgeving, talenten en maatschappij, lichamelijkheid en seksualiteit.

Het methodisch groepsprogramma kent twee hoofddoelstellingen:

- "De meiden kunnen voor zichzelf (en hun gezin) zorgen op lichamelijk, psychisch, sociaal en geestelijk gebied."
- "De meiden kennen hun talenten en kwaliteiten, weten deze in te zetten in de maatschappij en leren anderen dit ook te doen."

Deze doelen zijn uitgewerkt in kleinere doelen die per programma gesteld worden. In jaargang één is 87,0% van de doelen terug te zien in de opdrachten die de meiden krijgen, voor jaargang twee is dit 93,7%. Het gemiddelde voor het methodisch groepsprogramma in zijn geheel komt hierbij uit op 90,4%.

Met deze informatie hebben wij een beeld gegeven van hoe het methodisch groepsprogramma is opgebouwd. In het volgende hoofdstuk leest u de belangrijkste bevindingen uit ons literatuuronderzoek naar de doelgroep en op welke wijze er in het methodisch groepsprogramma rekening gehouden wordt met de doelgroep.

Hoofdstuk 4 Doelgroep van SuperWoman

In dit hoofdstuk beschrijven wij de resultaten van ons literatuuronderzoek naar de psychologische ontwikkeling en de leefwereld van tienermeiden. Tevens geven wij antwoord op deelvraag twee: 'op welke wijze sluit het methodisch groepsprogramma aan bij de doelgroep?'

In paragraaf 4.1 kunt u lezen wat onze belangrijkste bevindingen zijn over de psychologische ontwikkeling van tienermeiden en hoe het programma al dan niet aansluit bij deze ontwikkelingen van de doelgroep. Ditzelfde geldt voor onze bevindingen over de leefwereld van tienermeiden.

Voor een uitgebreide versie van ons literatuuronderzoek verwijzen wij naar bijlage F.

In deze paragraaf geven we alleen weer in hoeverre er door het methodisch groepsprogramma rekening wordt gehouden met de doelgroep. In hoofdstuk 6 onderbouwen wij vanuit dit onderzoek aan welke onderwerpen meer aandacht besteed moet worden.

In paragraaf 4.2 'Tussenconclusie' geven wij het antwoord op deelvraag twee.

4.1 Belangrijkste bevindingen uit literatuuronderzoek en aansluiten van programma bij de doelgroep

4.1.1 Psychologische ontwikkeling

Ontwikkeling hersenen

Het programma SuperWoman is ontwikkeld voor tienermeiden van twaalf tot en met zeventien jaar. In deze leeftijdsperiode treden er grote veranderingen op in de hersenen van de tienermeiden.

De mogelijkheid tot abstract denken en de mogelijkheid om je in een ander te verplaatsen nemen toe tijdens de adolescentie (Kohnstamm, 2009, p. 119). Dit betekent dat jongeren in het begin van de adolescentie hier nog niet even goed in hoeven te zijn.

Voor jongere meiden, ongeveer tien tot en met dertien jaar, kan het nog lastig zijn om abstract te denken en ver vooruit te denken. De mogelijkheid om je in een ander te verplaatsen en vanuit het standpunt van een ander te kijken kan voor veel tienermeiden tot hun zeventiende jaar ook nog lastig zijn (De Wit & Slot & Van Aken, 2004). Het ene tienermeisje zal verder zijn in het abstract kunnen denken, zich in een ander verplaatsen of het leggen van causale verbanden, dan het andere tienermeisje. Dit heeft ook met de mate van intelligentie te maken.

In het groepsprogramma wordt niet altijd rekening gehouden met het niveau van de meiden. Een voorbeeld van waar dit in het huidige methodisch groepsprogramma wel wordt gedaan is in het programma 'Forever best friends'. Bij één opdracht wordt vermeld dat deze opdracht bedoeld is voor meiden die een niveau dieper willen en kunnen.

Een opdracht die voor sommige meiden te abstract kan zijn is een opdracht waarin de meiden met elkaar kijken hoe bepaalde gedachten invloed hebben op hun gedrag en hoe zij dit eventueel ten positieve kunnen keren.

Ook wordt er niet altijd rekening gehouden met het feit dat tienermeiden zich vaak nog niet goed kunnen verplaatsen in een ander. Zo is er een opdracht waarin de meiden naar een film moeten kijken en ze moeten bedenken hoe de spelers in de film zich op verschillende momenten voelen. Het kan zijn dat sommige meiden deze opdracht lastig vinden en zich bijvoorbeeld zouden afvragen hoe zij zichzelf zouden voelen in een dergelijke situatie.

Lichamelijke ontwikkeling

Tijdens de adolescentie maken de meiden ook een lichamelijke ontwikkeling door wat voor vragen en onzekerheid kan zorgen.

Door de uiterlijke veranderingen, de menstruatiecyclus en schommelingen in stemming kunnen meisjes ook een lagere zelfwaardering krijgen (Kohnstamm, 2009). Meisjes die vroegrijp zijn kunnen dit ook nog niet delen met leeftijdsgenoten. Het is belangrijk dat tienermeiden hier met andere meisjes en volwassen vrouwen over kunnen praten, ervaringen kunnen delen en vragen kunnen stellen. Dit zal hen helpen om deze veranderingen beter te begrijpen en te accepteren, wetende dat alle vrouwen hier mee te maken hebben en dat het heel normaal is.

In het methodisch groepsprogramma wordt er aandacht besteed aan de volgende onderwerpen op het gebied van lichamelijke ontwikkeling: het ontdekken van mooie uiterlijke kenmerken en leren hoe je deze kunt versterken, een gezonde manier van eten, uitleg over de ontwikkelingen in het vrouwelijk lichaam; ontwikkeling van borsten, groei van schaamhaar, de menstruatiecyclus.

Zelfwaardering

Voor veel adolescenten, en dus ook voor tienermeiden, spelen de eigen relaties en eigen omgang met anderen een belangrijke rol in hoe een adolescent zichzelf beschrijft. Met name leeftijdsgenoten gaan een steeds belangrijkere rol spelen in het leven van adolescenten en zij zullen hun

zelfwaardering meer gaan meten aan wat leeftijdsgenoten van hen vinden en hoe zij met hen omgaan. (Kohnstamm, 2009)

Een ander aspect dat invloed heeft op de zelfwaardering bij tienermeisjes is de taak om steeds meer zelfstandig te worden. Adolescenten staan voor de ontwikkelingstaak om een eigen identiteit op te bouwen en eigen keuzes te maken, los van hun ouders. Deze taak wordt duidelijk zichtbaar in de tiener tijd. Volgens Kohnstamm zijn meisjes hier minder goed op voorbereid dan jongens en kan dit tot gevolg hebben dat meisjes een lagere zelfwaardering krijgen wanneer zij met deze taak geconfronteerd worden. Ondersteuning, aanmoediging en grenzen van ouders zijn belangrijk voor een tiener om zelfstandiger te worden. Deze support kunnen zij daarnaast ook op andere plekken krijgen.

De meidenclub van SuperWoman kan voor tienermeiden een plek zijn om die support te krijgen. De programma's bij het thema 'Talenten en Maatschappij' van jaargang één dragen hier aan bij. In deze programma's kijken de meiden naar wat hun talenten zijn, hoe zij deze kunnen ontdekken en hoe zij deze kunnen inzetten in de maatschappij. Daarnaast zijn er ook een paar opdrachten in jaargang één en jaargang twee waarin de meiden kijken naar wat hun eigen mening over iets is en leren zij dat zij eigen keuzes kunnen maken in hun leven.

Omdat leeftijdsgenoten een belangrijke rol spelen in de zelfwaardering van meiden is een positieve sfeer tussen de meiden onderling binnen de SuperWoman bijeenkomsten van belang voor het toenemen van de zelfwaardering van de meiden.

Zelfbeeld

Tijdens de adolescentie zijn meiden bezig met het ontwikkelen van hun zelfbeeld en het ontdekken van wie ze zelf zijn. Ouders en leeftijdsgenoten nemen een belangrijke plaats in, daar waar het gaat om het zelfbeeld van de adolescent (Kohnstamm, 2009).

Zelfbeeld is één van de vier thema's van het methodisch groepsprogramma en wordt dan ook uitvoerig behandeld. Behalve dat zelfbeeld een thema is, komt het zelfbeeld ook als onderwerp ter sprake bij andere thema's. Zo kijken de meiden bij het thema 'Talent en maatschappij' naar wat hun talenten zijn.

Ik-ideaal

Naast het zelfbeeld, speelt het ik-ideaal een minstens zo belangrijke rol in de adolescentie (Kohnstamm, 2009). Leeftijdsgenoten dienen hierin vaak als voorbeeld, maar een voorbeeld kan ook iemand van een andere leeftijd zijn. Het gaat om iemand met wie zij zichzelf kunnen of willen vergelijken en in wie zichzelf kunnen herkennen. Het is belangrijk dat de tienermeiden een goed vrouwelijk rolmodel hebben waar zij tegen op kunnen kijken en waar zij van kunnen leren.

Het ik-ideaal komt naar voren in de bijeenkomst 'Goede start van nieuw jaar', waarin de meiden gaan nadenken over wat ze willen bereiken in het leven en gaan ontdekken wat hun passie is. In jaargang twee is er een bijeenkomst die gaat over toekomstdromen. Ook dit sluit aan bij het nadenken over het ik-ideaal.

De meidenwerker fungeert als vrouwelijk rolmodel voor de meiden. Op verschillende plekken in het methodisch groepsprogramma wordt dit benadrukt. Zo wordt in het programma over gezond leven de meidenwerker gevraagd voorafgaand aan het programma naar haar eigen levensstijl te kijken, omdat zij een sleutelpersoon in het meidenwerk is.

4.1.2 Leefwereld

Vrienden

Vriendinnen spelen een belangrijke rol in het leven van tienermeiden. Ook jongens gaan een steeds belangrijkere rol spelen in het leven van meiden (Hermes & Naber & Dieleman, 2007).

Behalve dat vriendinnen een belangrijke rol spelen in het leven van tienermeiden, is het contact met vrienden en vriendinnen de meest populaire activiteit onder jongeren (Hermes & Naber & Dieleman, 2007). Dit contact hebben jongeren zowel face-to-face als via het internet. Vriendschappen zijn in elke levensfase belangrijk en daarom vinden wij het belangrijk dat de meiden op jonge leeftijd al leren hoe je vriendschappen het best kan onderhouden.

Vertrouwen speelt een belangrijke rol in vriendschappen tussen meiden (Hermes & Naber & Dieleman, 2007, p.57). Wij vinden dat vertrouwen in een groep ook een belangrijk thema is. Werken met het groepsprogramma van SuperWoman vraagt om vertrouwen in de groep.

Een programmabijeenkomst uit jaargang één die aansluit bij het onderwerp vrienden is 'Invloed van personen uit de eigen sociale omgeving'. Bij het bespreken van dit onderwerp krijgen de meiden opdrachten waardoor ze gaan ontdekken welke mensen uit hun omgeving belangrijk zijn in hun leven. Hier kunnen ook vrienden of vriendinnen genoemd worden. Er wordt verder niet ingegaan op hoe vriendschappen er uit kunnen zien. In jaargang twee sluit de programmabijeenkomst 'Vriendschap' nog meer aan bij wat vriendschap voor de meiden betekent. Verder denken ze na over wat volgens hen wel/niet een goede vriend of vriendin is.

In jaargang één wordt bij het programma 'Wie ben jij in een groep?' in de opdrachten uitgebreid stilgestaan bij het belang van vertrouwen in een groep. In jaargang twee wordt bij hetzelfde onderwerp stilgestaan. De meiden denken na over wat zij belangrijke waarden vinden voor hoe ze met elkaar om kunnen gaan.

In jaargang één is er een programma dat over jongens en mannen gaat. In jaargang twee is er een programma dat gaat over verliefdheid. In dit programma denken de meiden na over wat zij belangrijk vinden in een relatie met een man.

Familie

Ouders en familie spelen een grote rol in hun gevoel van welzijn en het werken aan hun toekomst (Hermes & Naber & Dieleman, 2007). In Nederland zijn er veel jongeren waarvan de ouders gescheiden zijn (CBS, 2012). Een scheiding kan een grote impact hebben op het leven van de kinderen uit het gezin. Gezien het grote aantal jongeren dat te maken heeft met gescheiden ouders en de impact die het op het leven van een jongere kan hebben, lijkt het ons goed dat er in het programma ruimte is om het hierover te hebben.

Het onderwerp familie komt naar voren in de bijeenkomst over familie uit jaargang één. In jaargang twee is er een bijeenkomst die gaat over het gezin en conflicten in het gezin. De meiden leren hun plek in het gezin kennen en denken na over hoe ze conflicten kunnen hanteren.

In jaargang één wordt er in drie programma's gesproken over de familie. Bij het thema 'Zelfbeeld' moeten de meiden iets vertellen over hun geschiedenis. Voor het thema 'Sociale omgeving' zijn er twee programma's opgesteld waarin de meiden kijken welke personen uit hun omgeving invloed op hen hebben, wie er belangrijk voor hen zijn en gaan ze in gesprek over wat hun gezin typeert.

Roddelen

Roddelen vinden wij typerend voor tienermeiden. Uit het onderzoek van Jenorie Meijer (2009) blijkt niet alleen dat meiden roddelen, maar ook wat de functie van roddelen kan zijn. Jenorie Meijer schrijft in haar onderzoek over de positieve gevolgen van roddelen. Roddelen kan ook negatieve

gevolgen hebben. Wij vinden het daarom belangrijk dat er in het programma aandacht wordt besteed aan de motieven voor en gevolgen van roddelen.

In het methodisch groepsprogramma wordt er niet specifiek op dit onderwerp ingegaan. Bij de start van de eerste meidenbijeenkomst moeten de meiden met elkaar bespreken hoe zij de sfeer in de groep goed kunnen maken en houden. De meiden ondertekenen een 'commitment' als teken dat zij zich zullen inzetten voor een leuke meidengroep. Hier wordt echter niet op teruggekomen verder in het programma van jaargang één. In jaargang twee worden de meiden in een bijeenkomst uitgedaagd naar zichzelf te kijken, welke rol zij hebben in een groep en moeten zij afspraken maken over hoe ze met elkaar omgaan het komende seizoen. In de bijeenkomst over vriendschap in jaargang twee wordt besproken welk gedrag past bij een goede vriend of vriendin.

Levensbeschouwing en cultuur

"Iets minder dan de helft van de jongeren van 12 tot 25 jaar zei in 2009 tot een kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering te behoren" (CBS, 2011). Dit betekent dat levensbeschouwing en religie ook een rol spelen in het leven van tienermeiden. Vooral voor meiden uit Islamitische landen spelen religie en cultuur samen een grote rol in hun dagelijks leven.

Het belangrijkste verschil dat wij vanuit de literatuur (Amrani & Kop, 2009 en Rutgers Nisso Groep, e.a., 2009) zien tussen Niet-Westerse allochtone en autochtone meisjes is dat deze allochtone meisjes, met name vanaf de puberteit, zich aan strengere regels moeten houden dan de meeste autochtone meisjes. Het wordt deze allochtone meisjes eerder verboden om ergens naartoe te gaan waar ook jongens zijn dan dat het autochtone meisjes verboden wordt.

Het zou goed zijn als er in het programma rekening wordt gehouden met het feit dat het kan zijn dat deze allochtone meiden niet alle opdrachten mogen uitvoeren.

Doordat de bijeenkomsten alleen voor meisjes zijn en deze door vrouwen worden gegeven, mogen Islamitische tienermeisjes eerder deelnemen aan de programma's dan wanneer er ook jongens bij zouden zijn.

In het programma wordt bij de opdracht waarin de meiden zelf make-up gaan aanbrengen rekening gehouden met allochtone meiden die geen make-up mogen gebruiken. Er wordt namelijk de tip gegeven ook voor reinigingsdoekjes te zorgen, zodat de meiden die van hun ouders geen make-up mogen dragen de make-up kunnen verwijderen voor ze naar huis gaan.

In het programma wordt religie of levensbeschouwing niet expliciet behandeld.

School

School speelt een belangrijke rol in het leven van tienermeiden. Zij brengen veel dagen door op school. Een deel van hun identiteit wordt op school gevormd (Hermes & Naber & Dieleman, 2007).

Bij het thema 'Talenten en maatschappij' wordt er indirect gesproken over school en studiekeuze. Verder wordt school niet als apart onderwerp besproken.

Internet en social media

De afgelopen jaren is internet een steeds belangrijke rol gaan spelen in het leven van jongeren. De belangrijkste vrijetijdsbesteding van tienermeiden is internetten (Meijer, 2009). Kinderen gaan ook op steeds jongere leeftijd gebruikmaken van internet en hebben een profielsite op bijvoorbeeld Hyves of Facebook (De Haan, 2010). Omdat aan het gebruik van internet de nodige risico's verbonden zijn, zoals bijvoorbeeld ongewenste (seksueel getinte) contacten of het geven van persoonlijke informatie (De Haan, 2010), lijkt het ons belangrijk tienermeiden te leren over wat wel/niet goed is wanneer je gebruik maakt van internet.

In het methodisch groepsprogramma is er geen bijeenkomst waarin het gebruik van internet en social media behandeld wordt. Ook wordt er geen aandacht besteed aan welke websites de meiden bezoeken.

Televisie en magazines

Door het lezen van magazines en het kijken van bepaalde televisieprogramma's kunnen meiden aangespoord worden om nog meer op hun uiterlijk te gaan letten (Rutger Nisso Groep, e.a., 2009). In Amerika is onderzoek gedaan naar de invloed die het kijken van reality-shows heeft op het leven van tienermeiden. Hieruit is onder andere gebleken dat deze meiden meer agressie en pestgedrag vertonen en dat zij roddelen normaler vinden dan meiden die weinig naar deze programma's kijken. Aan de andere kant zijn meiden die veel naar deze programma's kijken gemotiveerd zich actief op te stellen en geïnspireerd om bepaalde doelen in hun leven te bereiken (youngworks.nl, 2012).

Het programma van SuperWoman speelt hier op in door de verschillende bijeenkomsten die ze hebben over zelfbeeld en uiterlijk. De volgende onderwerpen die in het programma behandeld worden sluiten hierbij aan: 'iedereen is uniek', 'eigen schoonheid' en 'je hoeft geen model te zijn om mooi te zijn'.

Verder wordt er in het programma geen aandacht besteed aan televisieprogramma's die meiden vaak kijken of magazines die de meiden lezen en welke invloed dit heeft. In de opdrachten worden wel magazines gebruikt als voorbeeld of om in te knippen.

Seksualiteit

Wij hebben veel gelezen over seksualiteit in het leven van tienermeiden. Begin 2012 publiceerde Rutgers WPF & SOA AIDS Nederland resultaten van hun uitgebreide onderzoek onder jongeren van 12 tot 25 jaar in Nederland. De volgende gegevens springen er voor ons uit en dat maakt dat wij het erg belangrijk vinden dat het onderwerp seksualiteit besproken wordt door middel van het programma van SuperWoman.

Het merendeel van de meiden (93 procent) krijgt op school enige informatie over relaties en seks. Voortplanting, soa en anticonceptie zijn de meest besproken onderwerpen. Wel is het zo dat 29 procent van de meiden niet weet hoe je je kunt beschermen tegen een soa. Internet wordt door meer dan de helft van de meiden gebruikt als informatiebron over seksualiteit. Ook andere media worden gebruikt als voorlichtingsmateriaal over seksualiteit en 24 procent van de meiden vindt porno leerzaam. (Rutgers WPF & SOAIDS, 2012)

22 procent van de meiden geeft aan achteraf liever te hebben gewacht met haar eerste geslachtsgemeenschap. Zeventien procent van de meiden geeft aan wel eens gedwongen te zijn om seksuele handelingen te verrichten die zij eigenlijk niet wilde doen. Meisjes tussen de 12 en 14 jaar geven vaker dan oudere meiden aan dat zij ongewilde seks, in allerlei omstandigheden, niet goed zouden kunnen weigeren. Het lijkt er op dat veel jongeren voor het aangeven van grenzen de verantwoordelijkheid bij de meiden leggen. (Rutgers WPF & SOAIDS, 2012)

Verder wordt één op de zeven à acht meiden, vooral jonge en laagopgeleide meiden, overgehaald of gedwongen iets te doen op seksueel gebied wat zij niet wil (Hermes & Naber & Dieleman, 2007). 43 procent van de tienermeiden is nog maagd (nu.nl, 2009).

In het methodisch groepsprogramma wordt er in jaargang twee bij het thema 'Lichamelijkheid en seksualiteit' in twee bijeenkomsten aandacht besteed aan de wensen en grenzen die de meiden hebben. Eén bijeenkomst gaat over de wensen en grenzen voor hun eigen lichaam en hoe zij hun wensen en grenzen kunnen aangeven. In de andere bijeenkomst bespreken ze welke wensen zij hebben over waar een jongen aan moet voldoen voordat zij met hem zouden daten. In jaargang één wordt in een programma door middel van casussen aandacht besteed aan hoe de meiden goed met mannen kunnen omgaan. In ditzelfde programma kunnen de meiden een brief schrijven over de eigenschappen die de man van hun dromen heeft. Deze brief bewaren ze in hun dagboek zodat ze hem weer kunnen lezen wanneer zij verliefd op iemand zijn.

In het programma wordt in zeer beperkte mate aandacht gegeven aan seksuele voorlichting over het voorkomen van soa en ongewenste zwangerschap. Er is een opdracht waarin de meiden moeten reageren op stellingen over onder andere seks en het krijgen van een soa. Daarnaast is er ook een opdracht waarin de meiden gelegenheid krijgen om zelf vragen te stellen over hun lichamelijke ontwikkeling en seksualiteit. In dit programma wordt voor extra informatie over dit onderwerp verwezen naar de website van de Rutger Nisso Groep. Verder besteedt het methodisch groepsprogramma geen aandacht aan internet als informatiebron of andere media als informatiebron over seksualiteit.

Overige onderwerpen uit onderzoek of nieuwsfeiten

Er zijn een drietal onderwerpen die wij tijdens ons onderzoek zijn tegengekomen, waarvan wij het belangrijk vinden dat deze besproken worden in het methodisch groepsprogramma.

Homoseksualiteit

Bij meisjes is er een groei van 1,4 procent in 2005 naar 2,4 procent in 2012 dat zegt vooral of uitsluitend op seksegenoten te vallen. Meisjes erkennen het over het algemeen rond hun zestiende wanneer zij op seksegenoten vallen. Van de lesbische en biseksuele meisjes geeft tien procent aan liever heteroseksueel te zijn en acht procent dat het niet fijn is om als lesbische of biseksueel te leven. Islamitische, streng christelijke, Marokkaanse, Turkse en laagopgeleide meisjes staan negatiever tegenover homoseksuelen, dan andere meisjes. (Rutgers WPF en SOA Aids, januari 2012)

In het methodisch groepsprogramma wordt homoseksualiteit niet specifiek behandeld. Wel wordt er voor de bijeenkomst over verliefdheid in de richtlijnen voor de meidenwerkers aangegeven dat het goed is om het onderwerp homoseksualiteit bespreekbaar te maken door de meiden te vragen of zij iemand kennen die homoseksueel is.

Geweld

In de afgelopen jaren zijn meiden meer betrokken bij geweldsmisdrijven (Openbaar Ministerie, 2010).

Het methodisch groepsprogramma heeft geen bijeenkomsten die gaan over geweld.

Alcoholgebruik

Alcoholvergiftiging onder meisjes is sinds 2005 verdubbeld (NOS, 2012). Omdat veelvuldig alcoholgebruik bij meisjes een sterke voorspeller is voor ongewenste seksuele ervaringen (Soaaidsmagazine.nl, 2009) vinden wij het belangrijk dat meiden voorgelicht worden over alcoholgebruik.

In het methodisch groepsprogramma wordt dit onderwerp niet ter sprake gebracht.

4.2 Tussenconclusie

Het methodisch groepsprogramma sluit aan bij de leefwereld van de doelgroep door thema's te bespreken die een belangrijke rol spelen in het leven van tienermeiden. Deze thema's zijn onder andere: vrienden, familie en seksualiteit.

De volgende onderwerpen spelen ook een rol in het leven van tienermeiden, maar worden niet of nauwelijks behandeld in het groepsprogramma: roddelen, school, internet, magazines en televisieprogramma's, homoseksualiteit, geweld, alcoholgebruik, religie en cultuur.

Een andere wijze van aansluiten bij de doelgroep is terug te zien in de psychologische ontwikkelingsthema's die een rol spelen in het leven van tienermeiden. Deze thema's zijn: lichamelijke ontwikkeling, zelfwaardering, zelfbeeld en ik-ideaal.

Het methodisch groepsprogramma sluit nog niet altijd goed aan bij de psychologische ontwikkeling van de doelgroep. Er zijn verschillende vaardigheden die zich tijdens de adolescentie nog verder moeten ontwikkelen. Twee van deze vaardigheden zijn de mogelijkheid van jongeren tot abstract denken en de mogelijkheid om zich in een ander te verplaatsen. Nog niet elke jongere is hier even goed in.

We weten nu hoe het methodisch groepsprogramma inhoudelijk is vormgegeven en hoe het programma aansluit bij de doelgroep. In het volgende hoofdstuk kunt u lezen hoe de meidenwerkers en de deelnemers van het groepsprogramma het programma beoordelen. In hoofdstuk 6 komen we terug op de informatie uit dit hoofdstuk en geven wij weer of wij vinden dat het methodisch groepsprogramma voldoende aandacht besteedt aan thema's en onderwerpen die we in dit hoofdstuk besproken hebben. Dit zullen wij onderbouwen met de mening van de betrokkenen.

Hoofdstuk 5 Beoordeling huidig methodisch groepsprogramma

Om een antwoord op deelvraag drie: 'hoe beoordelen de betrokkenen het huidig methodisch groepsprogramma?' te geven, hebben wij naar de mening van de betrokkenen over het huidig methodisch groepsprogramma van SuperWoman gevraagd. De betrokkenen zijn de meidenwerkers die met het methodisch groepsprogramma van SuperWoman werken en de tienermeiden die deelnemen aan het programma. De mening van de meidenwerkers hebben wij gevraagd aan de hand van interviews, voor de mening van de tienermeiden hebben wij gebruik gemaakt van het afnemen van enquêtes. Daarnaast hebben wij drie bijeenkomsten van het methodisch groepsprogramma bijgewoond en geobserveerd om een beeld te krijgen hoe de deelnemers op het programma reageren.

In paragraaf 5.1 leest u de belangrijkste resultaten uit de interviews met de meidenwerkers. Hier staat welke positieve punten en welke verbeterpunten het methodisch groepsprogramma bevat volgens deze meidenwerkers.

In paragraaf 5.2 staan de antwoorden uit de enquêtes onder 35 deelnemers van het methodisch groepsprogramma van SuperWoman.

In paragraaf 5.3 leest u de samenvatting van onze observaties van een programmabijeenkomst van het methodisch groepsprogramma.

In paragraaf 5.4 is de tussenconclusie geschreven.

5.1 Interview met meidenwerkers

In totaal hebben wij zes interviews afgenomen in de plaatsen: Amsterdam, Haarlem, Rotterdam, Groningen, Alkmaar en Veenendaal.

Wij hebben de meidenwerkers gevraagd naar hun mening over het methodisch groepsprogramma van SuperWoman. Hieronder volgt een samenvatting van de zes interviews. In bijlage G staan de interviews zoals wij die gelabeld hebben. In deze bijlage is ook een overzicht te zien van algemene gegevens die betrekking hebben op de meidengroep en de meidenwerker.

5.1.1 Tevredenheid methodisch groepsprogramma

Alle meidenwerkers gaven het methodisch groepsprogramma van SuperWoman afzonderlijk van elkaar een acht. Volgens hen zit het methodisch groepsprogramma qua inhoud en vormgeving goed in elkaar. Het groepsprogramma heeft een goede opbouw, de afwisseling tussen leuke activiteiten en serieuze activiteiten is fijn en het bevat veel leuke opdrachten.

Uit vier van de zes interviews kwam naar voren dat alle thema's goed zijn en goed aansluiten bij de doelgroep. Volgens de meidenwerkers zijn de tienermeiden met deze thema's veel bezig in hun dagelijks leven. Over het algemeen wordt het thema 'Lichamelijkheid en seksualiteit' genoemd als een erg goed thema, omdat de meiden hier meer leren over hun eigen lichaam en over omgaan met mannen. Per groep moet wel gekeken worden wat er wel en niet besproken kan worden. Het thema 'Zelfbeeld' wordt regelmatig genoemd als thema dat bij alle leeftijden goed aansluit. Volgens een meidenwerker is het vooral belangrijk om hier bij stil te staan wanneer je een nieuwe groep start. In het thema wordt onder meer gekeken naar de onderwerpen 'hoe sta je in de groep' en 'iedereen is uniek'. 'Sociale omgeving' en 'Talenten en maatschappij' worden door sommigen ook als goed thema genoemd. Het goede aan deze thema's is dat de meiden kunnen ontdekken welke invloed hun omgeving op hen heeft (gehad) en welke rol zij daar in hebben. Ook ontdekken zij wat hun talenten en vaardigheden zijn en hoe zij die in kunnen zetten. 'Lichamelijkheid en seksualiteit' en 'Zelfbeeld' worden echter het meest genoemd als thema's die erg goed zijn.

Over het algemeen zijn de meidenwerkers tevreden over de programma's. Zo vertelt een meidenwerker over het programma 'Spiegeltje, spiegeltje': "Daar ben je als tiener enorm mee bezig. 'Wie ben ik?', dat is eigenlijk de grootste vraag misschien wel waar je mee rondloopt. Ik denk dat het daarom zo goed loopt en dat het daarom bij de meiden ook heel goed aansluit."

Verder wordt onder andere 'Wensen en grenzen' genoemd waar de meiden leren wat hun grenzen zijn en hoe ze deze aan kunnen geven. Het programma 'I love my family?!', waar de meiden hun gezin in kaart brengen en bespreken wat er wel en niet leuk is aan het gezin, wordt ook genoemd. Dit is goed omdat het in kaart brengt hoe de families van de meiden in elkaar zitten. Verder worden de programma's die aansluiten bij Sinterklaasfeest en Kerst genoemd als goede programma's. Sinterklaas omdat dit programma gaat over geven en nemen en Kerst omdat de meiden voor dat programma hun moeder, zus of een vriendin mogen uitnodigen voor een verrassingsdiner.

Naast dat twee meidenwerkers graag zien dat er vaker een herinnering aan het dagboek wordt gegeven, hebben meerdere meidenwerkers aangegeven dat zij de dagboeken een erg goed onderdeel vinden. Een meidenwerker zei: "Er zijn ook stillere meiden die dan wel hele verhalen in hun dagboek zetten." Sommige meidenwerkers corresponderen met een paar meiden via hun dagboek.

Tijdens de interviews zijn er heel wat opdrachten genoemd die de meidenwerkers goed vinden. Hier volgen een aantal van de genoemde opdrachten:

Volgens de meidenwerkers slaan de opdrachten met “beauty dingen” altijd goed aan bij de meidengroep. Daarnaast werkt films (met een boodschap) kijken ook vaak goed.

Uit vier interviews kwam naar voren dat ‘Ei-missie’ een goede opdracht is, omdat de meiden zo inzicht kregen in hun rol in de groep. De ‘Cyclus-estafette’ wordt meerdere keren als een geslaagde en leuke opdracht genoemd. De meiden leren hier op een grappige manier hoe hun menstruatiecyclus verloopt.

Verder werd de ‘Talentenglossy’ door meerdere meidenwerkers genoemd. De meiden denken hier op een leuke manier na over hun talenten en hoe zij die kunnen ontwikkelen. Het schrijven van regels en ondertekenen van een commitment vinden de meidenwerkers een goede start voor de meidengroep. Een meidenwerker vertelde hoe de sfeer in één van haar groepen verbeterde door de verschillende teambuildingspellen.

Alle meidenwerkers geven aan dat er sprake is van een leerproces bij de tienermeiden die het programma volgen. Bij de één is dit echter duidelijker te zien dan bij de ander.

Daarnaast ligt het aan de soort meidengroep en in welke fase zij zitten of bepaalde opdrachten wel aansluiten of niet.

5.1.2 Inhoudelijke verbeterpunten jaargang één en jaargang twee

Jonge meiden

Naast de positieve beoordelingen over het huidige methodisch groepsprogramma van SuperWoman, hebben de meidenwerkers ook een aantal inhoudelijke verbeterpunten genoemd.

Opvallend was dat alle meidenwerkers aangeven dat bepaalde programmaonderdelen vaak te moeilijk zijn voor meiden onder de veertien jaar. Met name de minder actieve opdrachten sluiten minder goed aan bij deze meiden. Zij zijn liever actief bezig, dan dat zij veel stilzitten en praten.

Daarnaast bevat het programma onderwerpen die nog te ver van hun beleavingswereld staan. Ondanks dat het thema ‘Lichamelijkheid en seksualiteit’ goed aansluit, bevat dit thema volgens de meidenwerkers ook opdrachten met onderwerpen over jongens en seks die nog niet altijd besproken kunnen worden met de jongere meiden. Zo bevat de checklist bij het programma ‘Wensen en grenzen’ volgens meerdere meidenwerkers pittige vragen die niet geschikt zijn voor de jongere meidengroep.

Een meidenwerker noemde dat voor sommige meisjes de opdrachten waarin zij zich cognitief moeten inleven in wat iemand anders voelt nog te moeilijk zijn. Dit kan volgens haar zowel met leeftijd en niveau te maken hebben, als met omgeving. Daarnaast zijn sommige opdrachten volgens een aantal meidenwerker te abstract voor jonge meiden. Zo vertelde een meidenwerker: “Als je het bijvoorbeeld hebt over ‘uniek zijn’ en kwaliteiten benoemen of reflecteren over 'wat voor rol heb ik in het gezin'. Dat kunnen ze helemaal niet, daar zijn ze helemaal niet aan toe.”

De begrippen 'doel, drive, ding' uit het programma 'Een nieuwe start' van het thema ‘Talent en maatschappij’ (jaargang één), zijn voor sommige meiden lastig te begrijpen. Een paar meidenwerkers noemen dat sommige jonge meidengroepen het ook nog moeilijk vinden om te dromen over hun toekomst. Dit zit in een programma uit jaargang twee van 'Talent en maatschappij'.

Diepgang

Eén van de meidenwerkers geeft aan diepgang te missen in jaargang twee. Ze vond dat sommige opdrachten uit jaargang twee erg veel leken op de opdrachten uit jaargang één. Ze zou willen dat er in jaargang twee nog meer een verdiepingsslag wordt gemaakt. Een andere meidenwerker vindt ook dat er meer diepgang in jaargang twee zou mogen zitten, maar brengt deze diepgang zelf aan.

Overig

Twee meidenwerkers noemden dat de meiden sommige opdrachten te vies vinden om uit te voeren. Bijvoorbeeld met je hoofd in een bak meel. Deze opdrachten voeren ze daarom niet uit.

Eén meidenwerker geeft aan dat ze het fijn zou vinden als bij het programma 'Colour your world' tips toegevoegd worden voor de meidenwerker hoe zij kleurenadvies kan geven aan de meiden. Het inhuren van een kleurenadviseuse is te duur.

Bij opdrachten waar de meiden iets met hun haar moeten doen, is het handig als er een alternatief wordt geboden voor meiden met kroeshaar.

Een meidenwerker gaf aan graag te zien dat bij de opdrachten specifiekere beschreven wordt wat het achterliggende doel is. Daarnaast wil zij dat de opdrachten specifiekere beschrijven hoe je het moet uitvoeren. Hoewel andere meidenwerkers dit niet genoemd hebben, gaven zij hier en daar wel aan dat zij sommige opdrachten te onduidelijk vonden.

Het commitment moet vaker terugkomen in het programma. Een meidenwerker vertelde: "Het is erg goed om bij de start van de meidengroep een commitment te schrijven waarin afspraken worden gemaakt over hoe je met elkaar omgaat. Helaas gaat het altijd weer mis, je zou dan vaker terug moeten komen op het commitment."

5.1.3 Verbeterpunten vormgeving jaargang één en jaargang twee

Naast de inhoudelijke opmerkingen over het huidige methodisch groepsprogramma, hebben de meidenwerkers ook hun mening gegeven over de vormgeving van het programma. Zij hadden hierover onder andere de volgende opmerkingen.

Vormgeving

Er zitten af en toe spelfouten in de huidige map.

De foto's bij het programma 'Spiegeltje, spiegeltje' zijn te oud waardoor het minder aansluit bij de meiden.

Drie meidenwerkers vinden dat er bij sommige opdrachten te veel materiaal nodig is. Eén meidenwerker loopt hier tegen aan omdat zij weinig spullen in hun 'clubhuis' hebben. Twee andere meidenwerkers vinden het soms ook een verspilling van spullen of etenswaren. Hier moet rekening mee gehouden worden, vinden zij.

Wat betreft de tijdsaanduidingen bij de opdrachten, zeggen meerdere meidenwerkers dat deze vaak te kort zijn. De opdrachten en daarbij het programma in zijn geheel duurt langer dan aangegeven. Tegelijkertijd zien sommige meidenwerkers dit juist als voordeel; zij kiezen er voor om sommige opdrachten niet te doen en vinden de speling wel fijn.

Er is een opdracht waarin Jan-Peter Balkenende wordt genoemd, hij moet uit de opdracht, omdat dit verouderde informatie is.

De glossy zit niet handig in elkaar. Een meidenwerker vertelde dat het haar niet goed lukte deze in elkaar te zetten en dat ze een aantal witte blaadjes in de glossy had zitten.

Meerdere meidenwerkers geven aan dat het handig zou zijn om de werkbladen digitaal te hebben. Zo kunnen ze plaatjes in kleur uitprinten en naar eigen keus de opmaak wat veranderen.

Een meidenwerker gaf als tip om voor elke opdracht met een symbool aan te geven of deze opdracht extra geschikt is voor jonge meiden, praktische meiden, oudere meiden, enzovoort.

Dagboek

Uit vijf interviews kwam naar voren dat het helpend zou zijn om regelmatig een herinnering aan het dagboek terug te laten komen in het programma. Ook werd er gesuggereerd om meer opdrachten voor het dagboek toe te voegen. Een meidenwerker gaf als voorbeeld: "Dat de meiden elke keer, al is het maar één regel, aan het eind van de avond moeten opschrijven 'wat heb ik geleerd?'. Dat de meiden dan kunnen terugkijken."

Verder werd als tip gegeven om alles wat de meiden in hun dagboek kunnen plakken op A5-papierformaat weer te geven.

5.1.4 Derde jaargang

In de interviews kwam naar voren dat alle meidenwerkers uitzien naar een vervolg op het huidige methodisch groepsprogramma van SuperWoman; een derde jaargang. Zij hebben punten genoemd die zij graag terugzien in een derde jaargang. Een aantal daarvan worden hier genoemd.

Diepgang

Allereerst geven meerdere meidenwerkers aan graag verdere diepgang op de huidige vier thema's te zien. Een meidenwerker noemt als voorbeeld diepgang op de onderwerpen uiterlijke schoonheid en gezond leven. De meidenwerkers willen de vier thema's graag behouden, omdat dit allesomvattende thema's zijn die goed aansluiten bij de meiden.

Lichamelijkheid en seksualiteit

Een meidenwerker merkte dat voor het thema 'Lichamelijkheid en seksualiteit' sommige meiden behoefte hebben aan een programma waarin de basis van hun lichamelijke ontwikkeling wordt uitgelegd voordat de menstruatiecyclus besproken wordt. Daarbij werd door de meidenwerkers genoemd om voorlichting te geven over verschillende voorbehoedsmiddelen.

Verder kwam er uit één interview naar voren dat er behoefte is om het onderwerp 'homoseksualiteit' bespreekbaar te maken zodat de meiden daar een eigen mening over kunnen vormen. Volgens de meidenwerker heerst er met name onder Turkse en Marokkaanse meiden taboe rondom dit onderwerp en is het lastig om dit onderwerp met deze meiden op een goede manier te bespreken: "Hoe kan je hen helpen hun mening daarover te vormen? Wat voor informatie hebben ze nodig? Hoe kun je daar spelenderwijs met een les of met een programma aandacht aan besteden zonder dat je meteen zegt 'het is goed of fout' of heel moralistisch bezig te zijn?"

Loverboys

Drie meidenwerkers gaven aan het fenomeen 'loverboys' te willen behandelen binnen het methodisch groepsprogramma. Een vierde meidenwerker gaf aan dat hier een thema-avond binnen de meidengroep voor georganiseerd moet worden en dat dit niet binnen het groepsprogramma van SuperWoman zelf behandeld moet worden.

Internet en social media

Alle meidenwerkers geven aan dat het onderwerp internet, en dan met name social media, momenteel nog mist in het programma. De punten die de meidenwerkers graag zouden behandelen hebben te maken met het vergroten van het bewustzijn van de meiden:

- Hoe presenteer je jezelf op het internet en welke gevolgen kan dit hebben?
- Welke gevaren schuilen er achter het internet?
- Conflicten via internet .

Gedrag

Bovendien noemden meerdere meidenwerkers dat er behoefte is om verder aandacht te besteden aan respectvol omgaan met elkaar. Onderwerpen als roddelen en de gevolgen hiervan en opkomen voor jezelf werden genoemd.

Drie meidenwerkers noemden het bespreekbaar maken hoe de meiden zich op school gedragen en één van hen ook hoe zij zich thuis gedragen.

Familie

Verder noemde een meidenwerker het onderwerp 'familie'. Volgens haar kan hier nog meer aandacht aan besteed worden, omdat dit onderwerp in haar groep veel speelt. Volgens haar is de rol van familie en conflicten binnen de familie erg belangrijk.

Gezond leven

Als laatste werd het onderwerp levensstijl genoemd. Een meidenwerker vertelde: "Het is dat ze gewoon niet doorhebben hoe je gezond moet leven en hoe je gezond kan leven. En vooral tegenwoordig met die sociale druk, en steeds maar achter de computer zitten."

5.1.5 Database voor meidenwerkers

Tijdens ons eerste interview kwam naar voren dat er een keer het idee is ontstaan om een digitale database voor meidenwerkers te maken, waarin zij ervaringen kunnen uitwisselen en ideeën voor bijeenkomsten met elkaar kunnen bespreken. Omdat wij dit een goed en bruikbaar idee vinden en omdat het passend is de ideeën die hierover zijn tijdens ons onderzoek te verzamelen, hebben wij de meidenwerkers gevraagd hoe zij denken over een digitale database voor meidenwerkers. Het gaat hier niet om vervanging van de intervisie die de meidenwerkers hebben, maar wel om een mogelijkheid om ideeën op te doen en elkaars kennis te benutten. Hieronder volgt een samenvatting van de reacties van de meidenwerkers.

Eén meidenwerker noemde dat ze het handig zou vinden om een lijst te hebben met tips hoe je een avond kunt invullen zonder een programma van SuperWoman te draaien. Andere meidenwerkers gaven aan dat er een (afgeschermd) internetsite zou kunnen komen waarop tips kunnen worden gezet voor het doen van programma's die niet in de map staan. Ook zouden hier verschillende tips op kunnen komen voor creatieve activiteiten die je met de meiden kunt doen. Wanneer zo'n site er komt, hoeft er volgens hen ook minder aangepast te worden in het huidige methodisch groepsprogramma. Weer een andere meidenwerker zou het leuk vinden om een Facebook pagina speciaal voor meidenwerkers te hebben waar elke meidenwerker kan vermelden wat ze die dag heeft gedaan met haar meiden.

Er was één meidenwerker die aangaf andere meidenwerkers persoonlijk te benaderen in plaats van een database te raadplegen.

5.2 Enquête onder deelnemers

Wij hebben een korte enquête afgenomen onder een aantal tienermeiden die deelnemen aan het methodisch groepsprogramma van SuperWoman om hun mening over de inhoud van het programma te horen. In deze enquête hebben wij gevraagd welke onderwerpen de meiden graag willen bespreken tijdens het programma, wat de meiden anders zouden willen in het programma, of de meiden het programma leerzaam vinden en wat zij geleerd hebben. De meiden mochten meerdere antwoorden per vraag geven. In totaal hebben 35 meiden de enquête ingevuld.

Uit de antwoorden blijkt dat 29 van de 35 tienermeiden het programma leerzaam vinden, oftewel 82,9%. Eén meisje vindt het soms leerzaam en vier tienermeiden vinden het niet leerzaam. Eén meisje heeft geen antwoord gegeven op de vraag of zij het programma leerzaam vindt.

Elf meiden noemen dat ze iets geleerd hebben over hun gedrag. Vier meiden benoemen te hebben geleerd positiever te kijken naar zichzelf. Drie meisjes noemen iets te hebben geleerd over hun eigen lichaam. De andere meiden noemen iets geleerd te hebben over hun toekomst, knutselen, verschil tussen jongens en meisjes of het krijgen van meer vrienden.

Onderstaande antwoorden zeggen iets over hoe de meiden de inhoud en vormgeving van het methodisch groepsprogramma van SuperWoman beoordelen. Wij hebben alle antwoorden uit de enquêtes genoteerd. Vervolgens hebben wij er een aantal antwoorden uitgefilterd. Deze antwoorden gingen niet over het methodisch groepsprogramma van SuperWoman, waren te onduidelijk ("Ik wil leukere dingen" of "Mogu, mogu lychee") of niet toepasbaar binnen het programma ("wanneer we hier mogen slapen"). In bijlage H leest u alle antwoorden die de deelnemers hebben gegeven.

De respondenten waren deelnemers van het methodisch groepsprogramma van SuperWoman in vijf verschillende steden. De meiden zitten in de leeftijdsgroep van 10-14 jaar. Per stad hebben het volgende aantal meiden de enquête ingevuld: Amsterdam (14), Rotterdam (9), Haarlem (6), Groningen (5) en Alkmaar (1).

5.2.1 Verbetering huidig methodisch groepsprogramma

Inhoud:

Opdrachten (18)

Meer uitjes 5

Minder praten 3

Meer actieve dingen 2

Veel opdrachten doen 2

Meer praten met z'n allen

Iets met muziek doen

Meer tekenen

Kleding ontwerpen

Meer zelf dingen doen

Soort huiswerk mee

Minder persoonlijk (3)

Minder persoonlijke dingen 3

Minder serieus (1)

Soms te serieus

Te kinderachtig (1)

Soms te kinderachtig

Vormgeving:

Groepjes (1)

Kleine groepjes

Acht van de 35 meisjes zeggen dat ze niets verbeterd hoeven te hebben.

5.2.2 Aanvulling huidig methodisch groepsprogramma

Inhoud:

Voeding (6)

Snoep 3

Voeding

Eten

Wanneer we zelf mogen koken

Creatief (5)

Manga

Dans workshop

Muziek

Kunst

Knutselen met stoffen

Jongens (5)

Jongens 5

Verliefdheid (4)

Liefde 3

Voorlichting over verliefd worden

Gedrag (4)

Pesten 2

Je gedrag aanpassen

Leren voor jezelf opkomen

Make-up (3)

Make-up 2

Visagie

Kleding (2)

Kleding 2

School (2)

Scholen

Als je naar de middelbare school gaat

Beroemdheden (2)

Justin Bieber, popsterren

Celebrities

Loverboys (2)

Over loverboys 2

Film kijken (2)

Film kijken 2

Jezelf (2)

Over de meiden zelf

Over ons meer te weten

Vriendschap (1)

Vriendschappen

Thuis (1)

Over hoe het thuis gaat

Vormgeving:

Debatteren (1)

Debat doen

Drie meisjes gaven aan geen aanvullende onderwerpen te weten die zij willen bespreken tijdens het programma. Eén van hen gaf aan het goed te vinden zoals het nu is.

5.3 Observaties groepsprogramma

Wij hebben drie bijeenkomsten van het methodisch groepsprogramma van SuperWoman bijgewoond in drie verschillende steden. Dit hebben we in de eerste plaats gedaan omdat wij wilden zien hoe het programma er in de praktijk uitziet, aangezien wij over dit programma schrijven. Daarnaast hebben wij geobserveerd om te kijken hoe de meiden op de opdrachten en dus het programma reageren, zodat wij hier conclusies uit kunnen trekken.

Hier volgt een concluderende samenvatting van punten die we terugzien in alle drie de observaties.

Het is ons opgevallen dat de meiden met alle programmaonderdelen meedoen. Het merendeel deed ook actief mee met alle opdrachten. De meiden leken over het algemeen zich te vermaken en werden aan het denken gezet. Hieruit kunnen wij concluderen dat de meiden het programma leuk vinden.

Opvallend was dat de meiden bepaalde begrippen tijdens de uitleg en het uitvoeren van opdrachten niet begrepen. Dit waren begrippen als 'blockers en boosters', 'normen en waarden' en je 'doel bereiken'. Bij de uitleg over het bereiken van je doel namen de meiden de uitleg letterlijk, terwijl het figuurlijk bedoeld was. Om de meiden te laten begrijpen wat de begrippen betekenen, is de uitleg van de meidenwerker erg belangrijk. Sommige begrippen uit het programma zijn nog te onduidelijk voor tienermeiden.

Ten derde viel ons op dat veel meiden het niet leuk vonden om veel te zitten en te schrijven. Zij leken liever actiever bezig te zijn. Tijdens een creatieve activiteit zijn de meiden geconcentreerd aan het werk. Wij concluderen hieruit dat deze meiden over het algemeen de actieve opdrachten leuker vinden dan de opdrachten waarin veel gepraat moet worden. Wanneer de meiden door middel van een opdracht met elkaar in gesprek gaan, doen de meiden over het algemeen wel goed mee. Het is tijdens deze opdrachten alleen vaker onrustig.

5.4 Tussenconclusie

In dit hoofdstuk heeft u gelezen hoe de deelnemers en de meidenwerkers het methodisch groepsprogramma beoordelen en welke punten zij aandragen ter verbetering en aanvulling van het programma. Uit de interviews blijkt dat de meidenwerkers aardig op één lijn zitten wat betreft hun beoordeling over het huidige methodisch groepsprogramma van SuperWoman. Uit de enquêtes onder de deelnemers blijkt dat de belangrijkste conclusie is dat de meiden het programma verschillend beoordelen, behalve dat het overgrote deel het groepsprogramma leerzaam vindt.

Over het algemeen wordt het methodisch groepsprogramma van SuperWoman beoordeeld als een goed programma. Het sluit aan bij de deelnemers en de deelnemers vinden het leerzaam. Wij zijn ook van mening dat het methodisch groepsprogramma een goed programma is met passende onderwerpen. Er zit bovendien veel afwisseling in het programma door de verschillende werkvormen die gebruikt worden om een thema te behandelen.

Ondanks de over het algemeen positieve beoordelingen, vinden wij dat het huidige methodisch groepsprogramma verbeterd kan worden. Zowel de deelnemers als de meidenwerkers hebben punten ter verbetering aangereikt. Veel van deze punten onderschrijven wij vanuit het literatuuronderzoek.

Uit ons literatuuronderzoek naar de leefwereld en de psychologische ontwikkeling van tienermeiden, is gebleken dat er een aantal onderwerpen zijn die belangrijk zijn voor tienermeiden die nog niet besproken worden in het huidige methodisch groepsprogramma. Ook de meidenwerkers en de deelnemers noemen een aantal onderwerpen die nu nog ontbreken en die zij willen bespreken in het groepsprogramma.

In het volgende hoofdstuk leest u welke conclusies wij trekken ten aanzien van de inhoudelijke verbeterpunten naar aanleiding van de resultaten uit het documentonderzoek, literatuuronderzoek, de interviews, de enquêtes en de observaties.

Hoofdstuk 6 Conclusies

In dit hoofdstuk geven wij het antwoord weer op onze vierde deelvraag: 'welke conclusies ten aanzien van verbeterpunten kunnen wij trekken uit ons onderzoek?' Tevens geven wij in dit hoofdstuk antwoord op onze hoofdvraag: *'wat is volgens betrokkenen nodig om het huidig methodisch groepsprogramma van SuperWoman te verbeteren en aan te vullen?'*

Na meerdere onderzoeken gedaan te hebben, kunnen wij concluderen dat het methodisch groepsprogramma van SuperWoman goed beoordeeld wordt door de betrokkenen en grotendeels aansluit bij de doelgroep. De visie die YfC voor ogen heeft met het programma is terug te zien in de methodiek en het programma zelf.

Er zijn echter programma's die verbeterd kunnen worden en er zijn onderwerpen die niet of onvoldoende ter sprake komen in het huidig methodisch groepsprogramma. In dit hoofdstuk belichten we de onderwerpen die we in ons onderzoek besproken hebben voor eventuele verbetering of aanvulling van het huidig methodisch groepsprogramma. Per onderwerp geven wij conclusies die we onderbouwen met de resultaten van ons onderzoek.

6.1 Algemeen

Doelen voor opdrachten

Van de doelen die per opdracht gesteld zijn, is gemiddeld 90,4 procent duidelijk terug te zien in de opdrachten. Dit betekent dat 9,6 procent van de opgestelde doelen hun doel (gedeeltelijk) missen. In de interviews is naar voren gekomen dat de meidenwerkers heel af en toe het doel van de opdracht onduidelijk vinden. Hier is verbetering in aan te brengen.

Jonge meiden

Uit het literatuuronderzoek kwam naar voren dat de hersenen van tienermeiden nog aan het groeien zijn en dat hierdoor bepaalde vaardigheden zich nog moeten ontwikkelen. Het gaat hier om abstract denken en het verplaatsen in een ander. Wij zijn van mening dat een aantal opdrachten te abstract zijn. Alle meidenwerkers gaven aan dat sommige opdrachten te moeilijk zijn voor meiden onder de veertien jaar. Ook gaf een meidenwerker aan dat opdrachten waarin ze zich cognitief moeten inleven in wat iemand anders voelt nog te moeilijk zijn. Daarnaast gaven alle meidenwerkers aan dat er voor de jongere meiden opdrachten zijn over jongens en seks die nog niet geschikt zijn omdat die te ver van hun beleavingswereld staan.

Volgens sommige meidenwerkers sluiten met name de minder actieve opdrachten minder goed aan bij de jongere meiden. Uit de enquêtes kwam naar voren dat zes meiden graag meer creatief bezig willen zijn. Wij vinden het aantal opdrachten met een creatieve activiteit voldoende.

Uit onze observaties trekken wij ook de conclusie dat creatieve opdrachten en actieve opdrachten beter aansluiten bij de meiden. Tot slot viel het ons in alle observaties op dat er soms te moeilijke woorden worden gebruikt.

Onze conclusie is dat het programma met een aantal opdrachten niet aansluit bij meiden onder de veertien jaar en dat dit verbeterd kan worden.

Derde jaargang

Alle meidenwerkers hebben aangegeven dat zij uitzien naar een derde jaargang als aanvulling op het huidig methodisch groepsprogramma. Zij hebben met hun meidengroep jaargang één en twee al behandeld, of zijn hier over een jaar mee klaar. De meidenwerkers hebben aangegeven in deze derde jaargang graag verder te gaan op de huidige vier thema's.

Er is onder de meidenwerkers vraag naar een derde jaargang en ook wij zien hier, naar aanleiding van ons onderzoek, het belang van in.

Diepgang

Twee meidenwerkers gaven aan diepgang te missen in jaargang twee. Eén van hen zegt deze diepgang zelf aan te brengen. Alle meidenwerkers hopen dat jaargang drie verdiepend zal zijn op de voorgaande jaargangen.

Dagboek

In de interviews kwam naar voren dat het helpend zou zijn om regelmatig een herinnering aan het dagboek terug te laten komen in het programma en om eventueel meer opdrachten aan het dagboek toe te voegen. Vanuit ons literatuuronderzoek weten wij dat het voor tienermeiden belangrijk is om over, bijvoorbeeld, hun lichamelijke ontwikkeling te kunnen praten (Kohnstamm, 2009). Het dagboek kan hen helpen om hun vragen en ervaringen op te schrijven. Wij zien de waarde van het gebruik van een dagboek in voor de meiden en concluderen dat er regelmatig naar het dagboek verwezen kan worden in het huidige groepsprogramma.

Levensbeschouwing en zingeving

Uit de interviews en enquêtes kwam niet naar voren dat er behoefte is om levensbeschouwing als onderwerp te bespreken. Uit ons literatuuronderzoek kwam echter naar voren dat veel jongeren zeggen met levensbeschouwing bezig te zijn (CBS, 2011). Omdat YfC een christelijke organisatie is, kunnen zij beseffen dat levensbeschouwing/zingeving belangrijk kan zijn in het leven van tienermeiden. Wij vinden het bij de organisatie passen om dit onderwerp ter sprake te brengen. Op dit moment hebben levensbeschouwing en zingeving nog geen plek binnen het groepsprogramma.

6.2 Sociale omgeving

Vrienden

Vriendinnen spelen een belangrijke rol in het leven van tienermeiden (Hermes & Naber & Dieleman, 2007). In het groepsprogramma wordt voldoende aandacht besteed aan het onderwerp 'vriend of vriendin zijn'. Geen van de meidenwerkers heeft genoemd dat dit onderwerp meer of beter behandeld moet worden. Van de deelnemers gaf echter één meisje aan het over vriendschap te willen hebben.

Familie

De programma's die over familie gaan vinden de meidenwerkers over het algemeen goede programma's. Uit één interview kwam naar voren dat het onderwerp familie zo belangrijk is, dat er nog meer aandacht aan besteed mag worden in het groepsprogramma. Eén meisje gaf in de enquête aan dat ze het 'over hoe het thuis gaat' zou willen hebben. De uitkomsten uit ons literatuuronderzoek bevestigen dat ouders en familie een grote rol spelen in het leven van jongeren (Hermes & Naber & Dieleman, 2007). Uit de verschillende onderzoeken die wij hebben gedaan concluderen wij dat dit onderwerp in het huidige groepsprogramma voldoende ter sprake komt.

School

Uit drie interviews kwam naar voren dat er behoefte is om aandacht te besteden aan hoe de meiden zich gedragen op school. Twee meiden gaven in de enquête aan het over school te willen hebben. Behalve dat er onder betrokkenen behoefte is om het onderwerp school in het groepsprogramma ter sprake te brengen, wijst ons literatuuronderzoek ook uit dat school een belangrijke rol speelt in het leven van tienermeiden (Hermes & Naber & Dieleman, 2007). Wij concluderen dat het onderwerp 'school' onvoldoende ter sprake komt in het huidige groepsprogramma.

Cultuur

Aan het methodisch groepsprogramma doen meiden mee met veel verschillende achtergronden. Vanuit ons literatuuronderzoek concluderen wij dat het belangrijk is dat er rekening wordt gehouden

met het feit dat sommige allochtone meiden niet alle opdrachten mogen uitvoeren. Ons documentonderzoek wijst uit dat het groepsprogramma over het algemeen geschikt is voor meiden uit verschillende culturen en dat er voldoende rekening met hen gehouden wordt. Onder de betrokkenen lijkt geen behoefte te zijn om specifiek het onderwerp cultuur te behandelen. Ook wij zien hier geen reden toe.

6.3 Lichamelijkheid en seksualiteit

Lichamelijke ontwikkeling

Uit ons literatuuronderzoek kwam naar voren dat de lichamelijke ontwikkeling die meiden doormaken voor vragen en onzekerheid kan zorgen (Kohnstamm, 2009). Het bespreken van de lichamelijke ontwikkeling zorgt voor minder vragen en wellicht minder onzekerheid bij de deelnemers. Naar aanleiding van ons documentonderzoek waren wij van mening dat er in het groepsprogramma voldoende aandacht besteed wordt aan de lichamelijke ontwikkeling van tienermeiden. Uit één interview kwam echter naar voren dat er behoefte is aan een programma waarin de basis van de lichamelijke ontwikkeling van vrouwen wordt uitgelegd, voordat de menstruatiecyclus besproken wordt. Hieruit kunnen wij concluderen dat er wel behoefte is aan meer informatie in het programma over de lichamelijke ontwikkeling van de vrouw.

Jongens en verliefdheid

Naar onze mening wordt er genoeg aandacht besteed aan de onderwerpen 'jongens en verliefdheid'. Vier deelnemers hebben echter in de enquête aangegeven onderwerpen rondom verliefdheid in het groepsprogramma te willen bespreken en vijf deelnemers gaven aan het graag over jongens te hebben. Vanuit ons literatuuronderzoek kwam al naar voren dat jongens een steeds belangrijkere rol gaan spelen in het leven van tienermeiden (Hermes & Naber & Dieleman, 2007).

Het huidige groepsprogramma bevat in jaargang één een programma over jongens en mannen en in jaargang twee een programma over verliefdheid. Dit zou kunnen betekenen dat de meiden die in de enquête aangaven het over deze onderwerpen te willen hebben niet bij deze programma's aanwezig waren of dat zij dit onderwerp nog vaker willen bespreken. Wij zien de noodzaak er niet van in om meer over deze onderwerpen in het huidige methodisch groepsprogramma toe te voegen.

Loverboys

Vier meidenwerkers gaven aan dat ze het onderwerp loverboys met de meiden willen bespreken. In de enquête gaven twee meiden aan het over loverboys te willen hebben.

Omdat het programma zich in principe richt op kwetsbare meiden, zien wij er het belang van in om dit onderwerp met de meiden te bespreken.

Seksualiteit

Uit het documentonderzoek is gebleken dat er in het methodisch groepsprogramma weinig tot geen informatie wordt gegeven over voorbehoedsmiddelen. Door sommige meidenwerkers werd genoemd dat het goed is om in het groepsprogramma hierover voorlichting te geven. Wij onderschrijven deze mening en zien het als een verbeterpunt voor het groepsprogramma om meer informatie te geven over het gebruik van voorbehoedsmiddelen.

Wensen en grenzen rondom seksualiteit worden voldoende behandeld in het huidige methodisch groepsprogramma. Omdat uit ons literatuuronderzoek blijkt dat de verantwoordelijkheid voor het aangeven van grenzen op het gebied van seks vaak bij meiden wordt gelegd (Rutgers WPF en SOA Aids, januari 2012), vinden wij het belangrijk dat dit onderwerp terug blijft komen.

Verder kwam uit het literatuuronderzoek naar voren dat veel meiden internet of andere media als informatiebron gebruiken voor voorlichting over seks. Voor het methodisch groepsprogramma zou het een verbetering zijn om de meiden voor te lichten over wat betrouwbare informatiebronnen zijn.

Uit de enquêtes kwam niet naar voren dat de meiden het nog meer over onderwerpen rondom seksualiteit willen hebben. Wel gaven een aantal meiden in de enquête aan om onderwerpen rondom verliefdheid en jongens meer te willen bespreken.

Homoseksualiteit

De deelnemers hebben in de enquête niets over het onderwerp homoseksualiteit genoemd. In een interview kwam wel naar voren dat er behoefte is om dit onderwerp in een programma bespreekbaar te maken zonder meteen te zeggen dat het 'goed' of 'fout' is. Volgens deze meidenwerker heerst er met name onder Turkse en Marokkaanse meiden een taboe op homoseksualiteit en zij weet niet hoe ze dit onderwerp bespreekbaar kan maken binnen deze groep. Uit onderzoek dat wij gelezen hebben blijkt ook dat Islamitische, streng christelijke, Marokkaanse, Turkse en laagopgeleide meisjes negatiever tegenover homoseksuelen staan dan andere meisjes. (Rutgers WPF en SOA Aids, januari 2012)

Wij vinden dat er in het huidige methodisch groepsprogramma geen duidelijke richtlijnen staan voor de meidenwerkers over hoe zij het onderwerp homoseksualiteit binnen de groep kunnen bespreken.

6.4 Eigenwaarde en gedrag

Zelfwaardering

Uit de enquête kwam naar voren dat vier meiden door het groepsprogramma geleerd hebben positief naar zichzelf te kijken. De meidenclub van SuperWoman kan een plek zijn waar meiden meer zelfwaardering krijgen. Uit ons literatuuronderzoek is meerdere keren naar voren gekomen dat meisjes in de puberteit vaak onzeker over zichzelf zijn. Door de uiterlijke veranderingen, de menstruatiecyclus en schommelingen in stemming kunnen meisjes een lagere zelfwaardering krijgen (Kohnstamm, 2009).

In het huidige methodisch groepsprogramma zijn er veel opdrachten waarin de meiden leren om positiever naar zichzelf te kijken en waarin zij complimenten krijgen van de meidenwerkers.

Wij zijn van mening dat het methodisch groepsprogramma voldoende aandacht besteed aan het versterken van de zelfwaardering bij de meiden.

Sfeer in de groep

Uit de interviews kwam naar voren dat er meerdere opdrachten zijn die de sfeer in de groep kunnen bevorderen. Een meidenwerker geeft echter aan dat 'het commitment' gedurende het jaar terug zou moeten komen. Doordat hier alleen aan het begin van het jaar aandacht aan wordt besteed, worden deze afspraken over het omgaan met elkaar en verantwoordelijkheid dragen voor de meidenclub na een tijd weer vergeten.

In ieder geval vijf meiden gaven aan dat ze graag meer uitjes zouden doen. Wij zijn van mening dat het voor de groep belangrijk is dat er een goede sfeer is. Er is vertrouwen en veiligheid nodig in de groep om persoonlijke onderwerpen te bespreken. Daarnaast zorgt een positieve sfeer er voor dat alle meiden zich welkom en een deel van de groep voelen. Groepsuitjes kunnen deze sfeer bevorderen. In het programma is op dit moment niets opgenomen over uitjes.

Op de vraag wat zij geleerd hebben van het programma hebben elf deelnemers geantwoord dat ze geleerd hebben om beter met elkaar om te gaan. In ieder geval twee deelnemers geven aan het onderwerp 'pesten' nog te willen behandelen binnen het groepsprogramma. Uit ons literatuuronderzoek is naar voren gekomen dat met name leeftijdsgenoten een steeds belangrijkere rol gaan spelen in het leven van adolescenten. Zij zullen hun zelfwaardering meer gaan meten aan wat leeftijdsgenoten van hen vinden en hoe zij met hen omgaan. (Kohnstamm, 2009)

Aandacht in het groepsprogramma voor een positieve sfeer in de groep blijft dus belangrijk.

Roddelen

Uit ons literatuuronderzoek en de interviews kwam naar voren dat veel tienermeiden roddelen. Meerdere meidenwerkers noemden dat er behoefte is om verder aandacht te besteden aan respectvol omgaan met elkaar. Vanuit ons onderzoek concluderen wij dat er in het programma onvoldoende aandacht besteed wordt aan de motieven voor en gevolgen van roddelen. Motieven kunnen zijn boosheid, lage zelfwaarde of groepsdruk. Gevolgen kunnen zijn beschadigd vertrouwen, lage zelfwaarde of conflicten.

Ik-ideaal

Er zijn in het groepsprogramma opdrachten waarin de meiden nadenken over hun ik-ideaal. Uit de interviews kwam naar voren dat sommige van deze opdrachten te moeilijk zijn voor de meiden. Omdat het ik-ideaal een belangrijke rol speelt tijdens de adolescentie (Kohnstamm, 2009) vinden wij het belangrijk dat de opdrachten die hierover gaan goed aansluiten bij de deelnemers.

Gewelddadig gedrag

Uit onderzoek van het openbaar ministerie blijkt dat er een toename is van gewelddadig gedrag onder meiden (Openbaar Ministerie, 2010). Wij willen dit serieus nemen, omdat geweld een grote impact kan hebben op iemands leven. De betrokkenen hebben niet aangegeven dat zij behoefte hebben om het onderwerp 'gewelddadig gedrag' te behandelen in het groepsprogramma. Dit gedrag is iets dat een stap verder gaat dan conflicten en kan op allerlei manieren vorm krijgen. Wij vinden het belangrijk dat het groepsprogramma de mogelijkheid biedt dit onderwerp te bespreken, mocht hier behoefte aan zijn in de groep. In het huidige methodisch groepsprogramma wordt dit onderwerp niet behandeld.

Alcoholgebruik

In het nieuws is naar voren gekomen dat alcoholvergiftiging onder tienermeiden sterk is gestegen (NOS, 1012). In de interviews en de enquête hebben de betrokkenen niets genoemd over dit onderwerp. In het methodisch groepsprogramma wordt dit onderwerp ook niet behandeld. Wij vinden dit nieuws echter verontrustend, omdat overmatig alcoholgebruik veel negatieve gevolgen kan hebben. Om die reden vinden wij dat dit onderwerp ter sprake gebracht moet worden in het methodisch groepsprogramma van SuperWoman.

Gezond leven

Het huidige methodisch groepsprogramma heeft één programma over gezond leven. Een meidenwerker gaf aan dat ze meer diepgang wilt op dit onderwerp. Uit de enquêtes kwam naar voren dat ten minste twee meiden het over voeding en eten willen hebben.

6.5 Media

Internet en social media

De belangrijkste vrijetijdsbesteding van tienermeiden is internetten (Meijer, 2009). Jongeren maken veel gebruik van internet en hebben vaak een eigen profielsite (De Haan, 2010). Ze zijn zich niet altijd bewust van de eventuele risico's die dit gebruik met zich meebrengt. Alle meidenwerkers hebben aangegeven dat het onderwerp 'internet' nog ontbreekt in het groepsprogramma. Zij willen met name het bewustzijn van de meiden vergroten rondom de risico's van het internet. De meiden hebben over dit onderwerp niets gezegd in de enquêtes.

Samen met alle meidenwerkers concluderen wij, ook vanuit de resultaten van ons literatuuronderzoek, dat dit onderwerp een plaats moet hebben in het groepsprogramma.

Televisie en magazines

In het groepsprogramma wordt geen aandacht besteed aan televisieprogramma's die meiden vaak kijken of magazines die zij lezen en welke invloed dit heeft. De betrokkenen hebben niet aangegeven dat zij dit onderwerp willen behandelen binnen het groepsprogramma. Uit ons literatuuronderzoek is gebleken dat bepaalde televisieprogramma's negatieve invloed kunnen hebben op tienermeiden (youngworks.nl, 2012). Wij zijn van mening dat er in het groepsprogramma onvoldoende aandacht wordt besteed aan de boodschap die deze media uitzenden en de invloed die deze media op hen kunnen hebben.

6.6 Vormgeving

We hebben de meidenwerkers gevraagd welke verbeteringen er zijn ten aanzien van de vormgeving. Veel meidenwerkers hebben verbeterpunten ten aanzien van de vormgeving aangegeven. De meeste van deze verbeterpunten herkennen wij. In onze aanbevelingen zullen we hier verder op in gaan.

6.7 Database voor meidenwerkers

Er is onder meidenwerkers behoefte om via een digitale database hun ervaringen met het methodisch groepsprogramma en hun ideeën voor het invullen van een bijeenkomst te delen.

6.8 Tussenconclusie

In dit hoofdstuk hebben wij antwoord gegeven op deelvraag vier 'welke conclusies ten aanzien van verbeterpunten kunnen wij trekken uit ons onderzoek?' en op de hoofdvraag van ons onderzoek: *'wat is volgens betrokkenen nodig om het huidig methodisch groepsprogramma van SuperWoman te verbeteren en aan te vullen?'*

De betrokkenen hebben zowel verbeterpunten genoemd over de inhoud van de programma's, als over de vormgeving. Veel van de punten die de deelnemers en de meidenwerkers ter verbetering hebben aangereikt, onderschrijven wij vanuit ons literatuuronderzoek. Ook wij vinden dat het huidig methodisch groepsprogramma verbeterd kan worden. Een aantal van deze punten zijn verbeteringen voor het huidig methodisch groepsprogramma en een aantal punten zijn aanvullingen voor een eventuele derde jaargang.

De belangrijkste verbeterpunten zitten in het beter laten aansluiten van het huidige groepsprogramma bij de deelnemers jonger dan veertien jaar. De belangrijkste aanvulling is een derde jaargang waarin nu nog ontbrekende onderwerpen besproken kunnen worden en welke een verdiepend vervolg is op de eerste en tweede jaargang.

In het volgende hoofdstuk leest u wat onze aanbevelingen zijn ten aanzien van alle verbeterpunten.

Hoofdstuk 7 Aanbevelingen

In de conclusies hebben wij geschreven welke onderwerpen meer aandacht behoeven in het methodisch groepsprogramma van SuperWoman. In dit hoofdstuk geven wij antwoord op deelvraag vijf: 'welke inhoudelijke verbeterpunten en aanvullingen volgen uit de conclusies?'

In paragraaf 7.1 leest u de aanbevelingen voor het huidige methodisch groepsprogramma van SuperWoman. Het huidige groepsprogramma is in zichzelf een goed programma. Daarom hebben wij ervoor gekozen de opbouw en de inhoud te behouden en aanbevelingen te doen die geïntegreerd kunnen worden in het huidige groepsprogramma.

Wij vinden het uitermate belangrijk dat het meidenwerk door blijft gaan en dat er, behalve verbeteringen op het huidige methodisch groepsprogramma, ook een aanvulling komt. Onze belangrijkste aanbeveling aan YfC is dan ook om een derde jaargang te ontwikkelen als aanvulling op de huidige twee jaargangen van het methodisch groepsprogramma, zodat de meidenwerkers op dezelfde weg door kunnen gaan met hun meidengroep. Aanbevelingen voor onderwerpen die in de derde jaargang behandeld kunnen worden, zoals ze naar voren zijn gekomen uit ons onderzoek, zijn te lezen in paragraaf 7.2.

Uitbreidingspakket

Naast de onderwerpen die behandeld kunnen worden in de derde jaargang, zijn er specifieke onderwerpen die in sommige meidengroepen om aandacht vragen. Voorbeelden hiervan zijn de onderwerpen 'loverboys' en '(overmatig) alcoholgebruik'. Deze onderwerpen zijn erg specifiek en zullen niet in elke meidengroep spelen. Bovendien zal het doel bij het bespreken van deze onderwerpen met name voorlichting zijn. Om deze redenen vinden wij dit niet passen als een standaardprogramma binnen een jaargang en hebben wij het uitbreidingspakket bedacht.

Het uitbreidingspakket zien wij als een aanvulling op het huidige methodisch groepsprogramma. Alle programma's uit dit pakket staan los van elkaar en behandelen een specifiek onderwerp dat nu nog niet, of niet voldoende, besproken wordt in het huidige groepsprogramma. Aanbevelingen voor onderwerpen die in ieder geval in dit uitbreidingspakket behandeld moeten worden, zijn te lezen in paragraaf 7.3

Het uitbreidingspakket kan een plek krijgen in de digitale database voor meidenwerkers waar wij in paragraaf 7.4 meer over schrijven.

In paragraaf 7.5 leest u onze aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

In paragraaf 7.6 geven wij onze eindconclusie.

7.1 Aanbevelingen voor huidig methodisch groepsprogramma

Doelen voor opdrachten

De doelen die niet duidelijk zijn terug te zien kunnen verwijderd of aangepast worden. Men kan er ook voor kiezen om een opdracht te wijzigen zodat het doel tot zijn recht komt. Wij zien er echter geen grote noodzaak van in om hier direct iets mee te doen. Naar onze mening zijn er urgentere verbeterpunten en aanvullingen en wij raden YfC dan ook aan om met die punten eerst iets te doen.

Jonge meiden

Omdat sommige opdrachten niet goed aansluiten bij de groep, doordat de opdracht bijvoorbeeld te abstract is of omdat er te veel gepraat moet worden, raden wij aan om bij de opdrachten met een symbool aan te geven wat voor soort opdracht het is. Hierin kan het onderscheid gemaakt worden tussen: 'creatieve opdracht', 'groepsopdracht', 'actieve opdracht', 'gekke/vieze opdracht', 'schrijf opdracht', 'praat-opdracht', 'denk-opdracht', en 'workshop'. De meidenwerker kan aan de hand van deze symbolen overwegen of de opdracht wel of niet past bij haar groep.

In het huidig methodisch groepsprogramma is er een goede afwisseling tussen verschillende soorten opdrachten. Wij vinden het belangrijk dat deze afwisseling blijft bestaan, ook in een derde jaargang.

Er zijn opdrachten waarin de meiden zich moeten verplaatsen in een ander. Bij het uitvoeren van deze opdrachten adviseren wij de meidenwerkers om na te gaan of deze opdracht geschikt is voor hun meidengroep. Niet alle meiden zullen zich in een ander kunnen verplaatsen, omdat deze vaardigheid bij hen nog niet ontwikkeld is.

In het programma 'Een nieuwe start' van jaargang één is het de bedoeling dat de meiden nadenken over hun 'doel, drive en ding'. Deze termen en bijhorende opdrachten zijn te abstract voor de jonge meiden. Voor deze meiden lijkt het ons handiger om andere termen te gebruiken voor 'drive' en 'ding'. Voor de huidige opdrachten raden wij aan een alternatief te bieden waarin het voor de jonge meiden minder abstract wordt. Daarnaast is het van belang dat de meidenwerkers moeilijke woorden goed uitleggen.

Bij sommige programma's is het bovendien belangrijk dat alle opdrachten gedaan worden, omdat er een duidelijke rode draad door de opdrachten loopt die helpend is voor de deelnemers om het onderwerp van het programma beter te begrijpen. Wegens tijdgebrek kiezen de meidenwerkers er soms voor om niet alle opdrachten te doen. Hierdoor kan de boodschap van het programma verloren gaan. Wij adviseren de meidenwerkers om van tevoren goed te bedenken of zij opdrachten er uit kunnen halen, of dat zij er beter voor kunnen kiezen om het programma over twee bijeenkomsten te verspreiden. Het programma 'Een nieuwe start' is volgens ons een programma dat in zijn geheel gedaan moet worden.

Het thema 'Lichamelijkheid en seksualiteit' van jaargang twee bevat een paar opdrachten die nog te ver van de belevingswereld van jonge meiden kunnen liggen. Deze opdrachten zijn geschikt voor meisjes die al meer bezig zijn met seks. De opdracht 'Ontdek je grens' uit het programma 'Wensen en grenzen' bevat heftige vragen. Rutgers WPF biedt een bordspel aan voor meiden van tien tot dertien jaar en ouder over wensen en grenzen in intimiteit, genaamd 'Girls Choice'. Dit zou als alternatief gebruikt kunnen worden voor de jongere meiden. Mocht dit te veel geld kosten, dan raden wij aan om andere vragen op te stellen voor jongere meiden om op een passende manier met hen in gesprek te gaan over hun wensen en grenzen in intimiteit.

Dagboek

Onze aanbeveling is om in de huidige twee jaargangen (en wellicht later ook in de derde jaargang) na elk programma een verwijzing naar het dagboek terug te laten komen. Wij sluiten ons aan bij het idee van een meidenwerker om daarbij de meiden na elk programma de vraag 'wat heb ik geleerd?'

te laten beantwoorden in hun dagboek. De meiden kunnen dan later teruglezen wat zij allemaal geleerd hebben, waardoor het waarschijnlijk beter bij hen blijft hangen.

De meidenwerker kan zelf beslissen of zij hier elke keer gebruik van maakt.

Doel: - De meiden worden zich meer bewust van hun leerproces.
- De meiden onthouden beter wat zij geleerd hebben.

Lichamelijke ontwikkeling

Wij bevelen aan om het programma 'Tampons, chocolade en eieren' aan te passen, zodat er meer basisinformatie over het vrouwelijk lichaam in het programma staat. Hiervoor kan een extra opdracht toegevoegd worden. Deze opdracht richt zich met name op jonge meiden, omdat zij waarschijnlijk minder weten over het vrouwelijk lichaam. Het programma bevat ook een opdracht voor oudere meiden. De meidenwerker kan dan, afhankelijk van haar groep, kiezen uit één van deze opdrachten.

Ook lijkt het ons goed de meiden een folder mee te geven met informatie over hun lichamelijke en seksuele ontwikkeling, zodat ze deze thuis nog eens kunnen bekijken. Wij adviseren om hiervoor te kijken op www.rutgerswfpf.nl. Zij bieden de folder 'Wat je als meisje wilt weten over de puberteit' aan. Wij vinden dit een zeer geschikte folder om de meiden mee te geven.

Seksualiteit

Voor het programma 'Tampons, chocolade en eieren' van jaargang één raden wij aan het onderwerp voorbehoedsmiddelen duidelijker te behandelen. Bij de opdracht 'Feiten en fabels' kunnen stellingen toegevoegd worden over voorbehoedsmiddelen. Het lijkt ons niet nodig om alle soorten voorbehoedsmiddelen te behandelen, eerder de algemene punten hierover. Bijvoorbeeld met de stellingen: 'het condoom is het enige voorbehoedsmiddel dat beschermt tegen een soa' of 'als ik de pil wil gaan gebruiken moet ik eerst naar de huisarts'.

Hiernaast vinden wij dat de meidenwerkers ook informatie moeten geven over websites of andere bronnen die betrouwbare informatie geven over seks. Omdat meiden de media en internet gebruiken als informatiebron, vinden wij het belangrijk dat ze voorgelicht worden over welke informatiebronnen betrouwbaar zijn en welke niet. De meidenwerker kan dit doen aan het eind van de opdracht 'Vraag maar raak'.

Homoseksualiteit

Aan het programma 'Vlinders in mijn buik' uit jaargang twee moeten duidelijkere richtlijnen toegevoegd worden voor de meidenwerkers over hoe zij het onderwerp homoseksualiteit binnen hun meidengroep bespreekbaar kunnen maken. Hierbij moet rekening gehouden worden met de meiden bij wie er een groot taboe op dit onderwerp heerst. Dit kan toegevoegd worden bij de introductie voor de meidenwerkers onder het eerste punt 'Spiegel meiden'.

Doel: - De meiden kunnen op een respectvolle manier over homoseksualiteit praten.

Roddelen

De motieven voor roddelen en de gevolgen van roddelen moeten een plek krijgen in het groepsprogramma. Door middel van opdrachten kun je met de meidengroep bespreken waarom veel meiden roddelen en wat de gevolgen zijn van roddelen.

Tijdens de eerste bijeenkomst ondertekenen de meiden een 'commitment', ze beloven hier dat ze verantwoordelijkheid zullen nemen voor de meidenclub en dat ze zich aan de regels zullen houden en meewerken aan een gezellig sfeer. Deze regels stellen de meiden zelf op in de opdracht 'lekker sfeertje' (blz. 7, jaargang 1). In de omschrijving van de opdracht kan het volgende worden toegevoegd: "Omdat er onder tienermeiden veel geroddeld wordt, kan het zijn dat je hier als meidenwerker ook mee te maken gaat krijgen. Bespreek met de meiden wat zij vinden van roddelen en of zij vinden dat dit past binnen hun meidenclub. Als de meiden het lastig vinden hier iets over te zeggen, kun je het gesprek sturen door de volgende vragen te stellen: 'waarom denken jullie dat mensen roddelen?' en 'wat kunnen de gevolgen zijn van roddelen?'

Doel: - De meiden roddelen niet in de meidenclub.

Zelfwaardering en conflicten

Er moet vaker terug worden gekomen op het commitment dat tijdens de eerste meidenclub door de meiden opgesteld en ondertekend wordt. Aan het begin van het eerste programma dat bij een nieuw thema hoort, kan hier voor de meidenwerker een verwijzing worden geplaatst. De meidenwerker kan dan in een kort gesprek aan de meiden vragen hoe zij vinden dat er met de regels die ze zelf opgesteld hebben om wordt gegaan. Vragen die gesteld kunnen worden zijn: 'wie weet nog welke afspraken we met elkaar hebben gemaakt?' en 'lukt het je om je aan de afspraken te houden?'.

Doel: - De meiden zijn zich (weer) bewust van de afspraken die zij hebben gemaakt.
- Er is een goede sfeer, omdat de meiden zich beter houden aan de afspraken.

Magazines

In jaargang één werken de meiden in meerdere programma's aan een eigen talentenglossy. In het programma 'Geen eendagsvlieg' wordt voor de laatste keer aan de glossy gewerkt. Aan dit programma kan een opdracht toegevoegd worden met de volgende omschrijving: "Jullie hebben allemaal je eigen glossy gemaakt. Jullie zullen zelf ook weleens een tijdschrift lezen. Niet alles wat je in een tijdschrift leest is even goed." Hierna kan een opdracht volgen waarin de meiden uit verschillende tijdschriften mogen knippen. Neem twee grote vellen (formaat A1) waarop de meiden mogen plakken. Op het ene vel plakken ze stukken uit de tijdschriften die zij positief en/of informatief vinden, op het andere vel plakken ze dingen die ze negatief en/of onbetrouwbaar vinden.

Doel: - De meiden weten dat niet alles wat in tijdschriften staat gelijk is aan het echte leven.
- De meiden leren een mening te vormen over wat zij lezen in magazines en nemen niet alles zo maar aan.

Omdat het programma erg vol wordt wanneer deze opdracht erbij komt, hebben wij een aantal suggesties voor het verwijderen van opdrachten. De opdracht 'zenuwtest' kan verwijderd worden, omdat hiervoor een zenuwspiraal gekocht moet worden. We hoorden van meidenwerkers dat deze niet makkelijk te verkrijgen is. Bij de opdracht 'hulptroepen' staat als tip dat de meiden een onderzoek kunnen doen ter aanvulling op de opdracht. Dit onderzoek lijkt ons niet noodzakelijk voor het slagen van de opdracht. Ook sluit dit niet aan bij de doelen die voor het programma gesteld worden. Tot slot zou de opdracht 'met zijn allen!' weg kunnen. Deze opdracht is bedoeld als kick-out, de opdracht 'schitterend getalenteerd', die eerder in het programma voor komt, is ook geschikt als kick-out.

Vormgeving

- Ter verbetering van de vormgeving hebben wij de volgende aanbevelingen.
- Maak de werkbladen digitaal. De meidenwerkers kunnen er dan voor kiezen om naar eigen wens de vormgeving aan te passen.
- Voor een tweede druk van de huidige jaargangen moet er naar de spelling gekeken worden. Er zitten af en toe spelfouten in de map. Laat iemand hier naar kijken en dit verbeteren.
- Sommige foto's zijn verouderd. Zo zijn er foto's van bekende Nederlanders en popsterren die anno 2012 niet meer up-to-date zijn. Om te voorkomen dat er om de paar jaar foto's vervangen moeten worden, raden wij aan om het volgende te vermelden: "Zoek op internet een aantal foto's van popsterren die de meiden aanspreken". Hierbij zouden een aantal voorbeelden geplaatst kunnen worden van popsterren die op dit moment 'hot' zijn, het nadeel hiervan is dat dit over een aantal jaar achterhaald is.
- Bij sommige opdrachten moeten voedselwaren gebruikt worden welke vervolgens in de prullenbak belanden. Wij adviseren YfC bij het schrijven van nieuwe programma's of opdrachten om geen gebruik te maken van voedselwaren die vervolgens weggegooid worden.

- De opdrachten duren vaak langer dan dat bij de tijdsaanduiding is aangegeven. Wij raden aan in de handleiding voor meidenwerkers te noemen dat de tijdsaanduiding slechts een indicatie is.

7.2 Aanbevelingen voor derde jaargang

In de derde jaargang is het goed om de bestaande vier thema's opnieuw te gebruiken en een verdiepende slag te maken op de voorgaande jaargangen. Er wordt dieper ingegaan op thematiek die in de eerste twee jaargangen besproken is en er worden onderwerpen besproken die ontbreken in de huidige twee jaargangen. Hieronder volgt een overzicht van onderwerpen die in ieder geval een plek moeten krijgen in de derde jaargang. Ook geven wij weer bij welk thema het onderwerp past. Het huidige methodisch groepsprogramma kent vier thema's. De aanbevelingen die wij doen richten zich op drie thema's. Wij hebben geen specifieke aanbevelingen voor nieuwe programma's binnen het thema 'zelfbeeld'. Dit thema werd door de meidenwerkers het best beoordeeld.

Vanuit de grond van ons (onderzoeks)hart bevelen wij aan om de mogelijkheden voor het ontwikkelen van een derde jaargang te onderzoeken. Mocht het, door gebrek aan middelen als tijd en geld, niet mogelijk zijn om tot een derde jaargang te komen, kunnen onderstaande onderwerpen een plek krijgen in het uitbreidingspakket. Dit heeft niet onze voorkeur.

7.2.1 Thema 'Sociale omgeving'

Roddelen

Behalve het onderwerp roddelen toe te voegen in het huidige groepsprogramma, verdient het ook de aandacht in de derde jaargang. De meiden kunnen op een speelse manier erachter komen waarom er geroddeld wordt en wat de (negatieve) gevolgen hiervan zijn. De meiden kunnen de opdracht krijgen om een rollenspel uit te voeren waarin twee meisjes roddelen over een ander meisje. Dit meisje wordt gespeeld door een meidenwerker om te voorkomen dat een deelnemer het wellicht te persoonlijk zal opvatten. De andere meidenwerker/vrijwilliger let op dat de meiden niet te hard of grof worden. Vervolgens kan de groep met elkaar in gesprek gaan over hoe het meisje waarover geroddeld wordt zich zou voelen. Mocht dit inleven te lastig zijn voor de meiden, dan kunnen zij vragen stellen aan de meidenwerker hoe zij zich voelde en wat zij dacht. Ook wordt met deze opdracht doorgepraat of de meiden in hun eigen leven ervaring hebben met roddelen of dat er over hen geroddeld wordt.

Doel: - De meiden zijn zich bewust van de gevolgen van roddelen.
 - In de groep wordt minder geroddeld.

Wanneer het met name gaat over de motieven van roddelen, zou dit ook een plek kunnen krijgen binnen het thema 'Zelfbeeld'.

Familie

Aan de hand van de commentaren van een aantal betrokkenen geven wij YfC het advies om het onderwerp familie terug te laten komen. Om dit onderwerp verder te verdiepen kan er bijvoorbeeld een opdracht ('Elk huisje heeft zijn kruisje') in verwerkt worden waarin de meiden van elkaar leren dat ieder gezin of iedere familie zo zijn problemen kent en zij niet de enige zijn. Dit kan aan de hand van de methode die gebruikt wordt in Amerika, genaamd 'Challenge Day'. Het programma 'Over de streep' van de KRO heeft hier ook aandacht aan besteed (www.dayofchange.nl). In deze methode staan de meiden aan één kant van een grote streep die de ruimte in tweeën deelt. Vervolgens leest de jongerenwerker iets voor, bijvoorbeeld "Iemand uit mijn familie zit in de gevangenis of heeft in de gevangenis gezeten en dit doet mij pijn". Meisjes op wie dit van toepassing is mogen over de streep stappen en aan de andere kant van de lijn staan. De meisjes die zijn blijven staan, laten een 'I love you-teken' of 'respectteken' zien aan de meisjes die aan de overkant staan. Vervolgens gaat iedereen weer aan één kant staan en wordt het volgende kaartje voorgelezen.

Wij vinden echter wel dat de vragen waarop de meiden moeten reageren door over de streep te gaan goed doordacht moeten zijn. Het is een methode die veel emoties kan oproepen, hier moeten de meidenwerkers op voorbereid zijn.

- Doel:
- De meiden zien in dat ieder mens zo zijn problemen heeft.
 - De meiden leren dat zij zich niet hoeven te schamen over bepaalde problemen.

Groepsdruk

In een programma over groepsdruk kunnen de volgende onderwerpen ter sprake komen: alcoholgebruik, seks en school. Bij het onderwerp alcoholgebruik kan worden nagedacht over waarom er alcohol gedronken wordt en in hoeverre je hier je eigen keuzes in maakt of dat je wordt beïnvloed door wat vrienden doen. Bij het onderwerp seks kan worden gesproken over hoe de sociale omgeving van de meiden tegenover seks staat. Vervolgens kan gesproken worden over hoe de meiden dit ervaren en of zij de druk voelen om over hun eigen grenzen te gaan. Over school kan dan besproken worden hoe je je op school gedraagt en hoe je omgaat met de groepsdruk op school.

- Doel:
- De meiden worden zich bewust van de invloed van groepsdruk.
 - De meiden leren dat zij zich niet zomaar door de groep moeten laten beïnvloeden.
 - De meiden leren dat zij eigen keuzes kunnen maken.

Social media en internetgebruik

Een programma geheel gewijd aan social media en het gebruik van internet, mag in de derde jaargang niet ontbreken. Wij raden aan een programma te schrijven waarin de volgende onderwerpen in ieder geval worden behandeld: 'hoe presenteer je jezelf op het internet en welke gevolgen kan dit hebben?', 'welke gevaren schuilen er achter het internet?' en 'hoe ga je om met conflicten via internet?'.

- Doel:
- De meiden weten hoe zij zichzelf presenteren op het internet.
 - De meiden kennen de gevaren van het internet.

7.2.2 Thema 'Talenten en maatschappij'

Levensbeschouwing en zingeving

Het lijkt ons een mooie verdieping voor een derde jaargang om het onderwerp 'levensbeschouwing en zingeving' met de meidengroep te behandelen. In de voorgaande jaargangen hebben de meiden binnen het thema 'Talenten en maatschappij' gekeken naar hun talenten, hun doel en hun dromen. Wanneer dit onderwerp wordt behandeld kunnen de meiden gaan ontdekken wat zij echt belangrijk vinden in het leven; wat zij belangrijke waarden vinden. Daarbij kunnen zij ook kijken wat of wie hen hierin inspireert; wie een voorbeeld voor hen is. Voor sommige meiden zal hun geloof hier ook een rol in spelen. De meiden kunnen gaan kijken hoe zij vorm kunnen geven aan hun waarden in de

keuzes die zij maken voor hun toekomstig werk, maar ook in hoe zij zich thuis, op school en op straat gedragen.

Voor de jongere meiden zal dit een vrij lastig onderwerp kunnen zijn. Belangrijk is dat de er makkelijke termen en duidelijke opdrachten in dit programma gebruikt worden.

Doel: - De meiden denken na over hun waarden en wat zij echt belangrijk in het leven vinden.
- De meiden leren hoe zij de waarden uit hun levensbeschouwing vorm kunnen geven.

Televisie

Maak een programma dat zich richt op het kijken van tv-programma's en de invloed hiervan op je leven. Om in de stemming te komen zou een leuke 'energizer' kunnen zijn om samen met de meiden popcorn te maken. Vervolgens wordt er met elkaar gekeken naar stukjes van programma's die de meiden veel kijken. Aan het eind van een fragment denken de meiden na over wat zij hebben gezien. Ook kan gevraagd worden wat zij uit het fragment herkennen in hun eigen leven en wat zij leren van het programma.

Daarbij is het ook leuk en leerzaam om de meiden zelf een filmpje te laten maken over een onderwerp dat zij zo belangrijk vinden dat er een tv-programma over gemaakt zou moeten worden.

Doel: - De meiden zijn zich bewust van de invloed die televisieprogramma's op hen hebben.
- De meiden weten wat zij wel en niet goed vinden aan tv-programma's.

7.2.3 Thema 'Lichamelijkheid en seksualiteit

Wensen en grenzen

Wij raden YfC aan het onderwerp wensen en grenzen terug te laten komen in de derde jaargang, omdat de verantwoordelijkheid voor het aangeven van grenzen op het gebied van seks vaak bij meiden wordt gelegd. Het is belangrijk om dit meerdere keren terug te laten komen, zodat de meiden zich hiervan bewust blijven. In dit programma kunnen de meiden leren om op tijd in hun relatie met hun partner te bespreken hoe ver ze willen gaan op het gebied van seks. Het is belangrijk dat zij dit gesprek voeren voordat zij intiem met elkaar zijn.

Doel: - De meiden leren dat het belangrijk is dat zij hun eigen grenzen en wensen aangeven.
- De meiden zijn zich bewust dat het goed is om met hun partner over hun grenzen op het gebied van seks te praten.

7.3 Aanbevelingen voor uitbreidingspakket

Wanneer er wordt gekozen om een uitbreidingspakket te maken, loont het de moeite om eerst bij de meidenwerkers te rade te gaan naar wat zij zelf aan aanvullingen hebben geschreven. Sommige meidenwerkers hebben namelijk zelf een keer een programma geschreven, omdat zij merkten dat er behoefte was aan het bespreken van bepaalde onderwerpen. Deze programma's zouden de basis kunnen vormen van programma's ter aanvulling op het huidig methodisch groepsprogramma.

Omdat het doel met het bespreken van onderstaande onderwerpen met name specifieke voorlichting is, vinden we het niet passend dit binnen een derde jaargang te doen. Wij zien dit uitbreidingspakket graag terug in de digitale database zoals we in paragraaf 7.4 zullen noemen.

Loverboys

Helaas komt het op sommige plekken regelmatig voor dat een meisje in aanraking komt met een loverboy. Vanwege de ernstige gevolgen die dit met zich mee kan brengen, vinden wij het belangrijk dat de meidenwerkers de mogelijkheid hebben om dit onderwerp te bespreken met hun meidengroep mocht hier behoefte aan zijn. De meidenwerkers uit Amsterdam, Alkmaar en Rotterdam hebben in ieder geval al eens dit thema met hun meidengroep behandeld. Wij adviseren YfC om te kijken of zij deze programma's kunnen gebruiken.

Geweld

In een programma over geweld worden de gevolgen van geweld op iemands leven behandeld. Meiden kunnen zowel dader als slachtoffer zijn van geweld, beide rollen moeten dan ook belicht worden. Ook kan de mogelijkheid geboden worden om ervaringen die de meiden met geweld hebben te bespreken. Daarnaast kan de meidenwerker met haar meiden bespreken of gewelddadig gedrag in bepaalde situaties normaal is.

Alcohol

Voor het uitbreidingspakket bevelen wij aan om met name voorlichting te geven over alcohol, zodat de meiden zich bewust zijn van de gevaren die het overmatig gebruik van alcohol met zich meebrengt.

7.4 Database meidenwerkers

Wij raden aan om een digitale database op te zetten waar alle meidenwerkers (door middel van een wachtwoord) toegang tot hebben. Zij kunnen de database gebruiken om hun kennis te delen en deze raadplegen ter inspiratie of aanvullen met hun eigen ervaringen. Wanneer een meidenwerker zelf een programma heeft gemaakt over een onderwerp dat speelt in haar groep, kan zij dit in deze database plaatsen. De programma's die de meidenwerkers maken komen in alfabetische volgorde te staan. Als een meidenwerker op zoek is naar een programma over een bepaald onderwerp dat ontbreekt in het huidige groepsprogramma, kan zij gemakkelijk zien of dit programma in de database staat.

Ook kan er een forum worden toegevoegd waarop de meidenwerkers ideeën en tips voor het werken met het methodisch groepsprogramma kunnen uitwisselen.

Tot slot kan er een lijst gemaakt worden met verschillende (goedkope) uitjes die de meidenwerkers met hun groep kunnen doen. Deze lijst kan aangevuld worden met recente ervaringen van meidenwerkers.

Het lijkt ons, voor iemand met kennis van (digitale) zaken, niet moeilijk om deze database op te zetten. Wij bevelen daarom van harte aan hier zo snel mogelijk mee te starten. De programma's die de meidenwerkers in deze database plaatsen kunnen een basis vormen voor het vervaardigen van een derde jaargang of een uitbreidingspakket.

7.5 Vervolgonderzoek

Om deze aanvullingen en verbeteringen toe te passen, moeten nieuwe opdrachten en nieuwe programma's geschreven worden.

Er is aanvullend onderzoek nodig om te kijken wat de mogelijkheden zijn voor het ontwikkelen van een derde jaargang. Er moet onderzocht worden hoe deze nieuwe opdrachten en programma's inhoudelijk vorm krijgen. De nieuwe programma's zouden gepilot kunnen worden binnen een paar meidengroepen. Voor het uitbreidingspakket en voor een digitale database voor de meidenwerkers moet gekeken worden hoe en door wie dit kan worden opgezet.

7.6 Eindconclusie

In dit hoofdstuk hebben wij, naar aanleiding van ons gehele onderzoek, onze aanbevelingen ter verbetering en aanvulling van het huidig methodisch groepsprogramma van SuperWoman beschreven. Hoewel de gebruikers over het algemeen erg positief zijn over het methodisch groepsprogramma van SuperWoman, bleken er een aantal belangrijke verbeterpunten te zijn.

Wanneer onze aanbevelingen met verbeteringen voor het huidig methodisch groepsprogramma opgevolgd worden, heeft YfC een goed verbeterd product voor de tweede druk van jaargang één en twee van het methodisch groepsprogramma van SuperWoman.

Deze tweede druk kan YfC aanbieden aan de huidige afnemers en toekomstig geïnteresseerde instellingen en organisaties.

De beste manier om het huidig methodisch groepsprogramma aan te vullen is door middel van een derde jaargang en een digitale database (inclusief uitbreidingspakket) voor meidenwerkers. De derde jaargang zal voor continuïteit in de meidengroepen zorgen en nieuwe belangrijke onderwerpen bespreekbaar maken. De digitale database zal de meidenwerkers helpen bij het geven van de bijeenkomsten aan hun meidengroep. Zij kunnen via deze database op een eenvoudige manier hun kennis en ervaringen met elkaar delen en nieuwe ideeën opdoen. Het uitbreidingspakket biedt de meidenwerkers de mogelijkheid om hun meidengroep voorlichting te geven over specifieke onderwerpen die in de groep spelen.

Al deze aanvullingen en verbeterpunten bij elkaar zullen het methodisch groepsprogramma van SuperWoman nog beter en sterker maken.

Zo zal Youth for Christ Nederland een product in handen hebben waar zij nog trotser op kan zijn!

Hoofdstuk 8 Discussie

In dit hoofdstuk stellen wij de verschillende onderzoeksmethodes die wij gebruikt hebben en de resultaten die hier uit zijn gekomen ter discussie. Wij vragen onszelf kritisch af of de resultaten die we verkregen hebben door middel van ons onderzoek valide en betrouwbaar zijn.

Documentonderzoek

Het onderzoek dat wij hebben gedaan was uitgebreid. We hebben daarmee een goed antwoord kunnen geven op deelvraag één: 'hoe is het methodisch groepsprogramma inhoudelijk vormgegeven?' Wij verwachten dat wanneer een ander dit onderzoek zou doen aan de hand van de door ons opgestelde richtvragen, hij/zij tot een gelijk antwoord zou zijn gekomen.

Wij maken wel een kleine opmerking bij de meting van het aantal doelen dat terug te zien is in de opdrachten binnen het methodisch groepsprogramma van SuperWoman. Wij hebben hier enkel gebruik gemaakt van hetgeen wij hebben gelezen en onze interpretatie hieraan gegeven. Het zou kunnen zijn dat er wat andere resultaten naar voren waren gekomen wanneer wij hier ook naar de mening van betrokkenen hadden gevraagd. Omdat deze resultaten slechts een klein onderdeel van ons totale onderzoek zijn, heeft dit naar onze mening geen grote invloed op de beantwoording van onze onderzoeksvraag.

Literatuuronderzoek

Voordat we literatuur gingen zoeken hebben we goed nagedacht over de zoektermen waarmee we wilden zoeken en de locaties waar we naar literatuur wilden zoeken. Hierdoor hebben we veel bruikbare en recente literatuur gevonden. Wij zijn erg tevreden met de resultaten van het literatuuronderzoek en hebben naar ons idee een aardig compleet overzicht kunnen geven van de leefwereld en de psychologische ontwikkeling van tienermeiden.

Wat ons literatuuronderzoek nog completer zou hebben gemaakt is wanneer wij, nadat we de interviews en enquêtes afgenomen en uitgewerkt hadden, de tijd zouden hebben gehad om nog meer literatuuronderzoek te doen. Zo kwam het onderwerp loverboys in de interviews en enquêtes naar voren. Wij hebben hier aanbevelingen over gedaan, maar hebben dit niet kunnen onderbouwen vanuit de literatuur. Het paste helaas niet in ons onderzoeksproces om na het verwerken van de interviews en enquêtes nog literatuuronderzoek te doen. Wanneer wij dit wel hadden kunnen doen, hadden we de aanbevelingen over loverboys kunnen onderbouwen met literatuur.

Interviews

Als we kijken naar het aantal meidenwerkers dat wij geïnterviewd hebben, lijkt dit niet een heel groot aantal. Wij zijn echter van mening dat hun antwoorden representatief zijn voor de meidenwerkers die met SuperWoman werken. In grote lijnen kwamen de antwoorden van de meidenwerkers, die wij afzonderlijk van elkaar geïnterviewd hebben, met elkaar overeen. Nadat we de zes interviews gedaan hadden, hebben wij overlegd met onze opdrachtgever en kwamen samen tot de conclusie dat wanneer wij meer interviews zouden doen, dit niet veel nieuwe informatie zou hebben opgeleverd. De onderzoeksresultaten van de interviews zijn dan ook representatief.

Wij hebben ervoor gekozen om voor de beantwoording van deelvraag drie: 'hoe beoordelen de betrokkenen de inhoud en vormgeving van het huidige methodisch groepsprogramma?' met name gebruik te maken van die informatie die in verschillende interviews terugkwam. Wij hebben hiervoor kritisch gekeken naar de antwoorden die de meidenwerkers hebben gegeven. Wij zijn van mening dat als één meidenwerker zegt 'opdracht x was een lastige opdracht', wij hier niet gelijk een aanbeveling over hoeven te schrijven. Echter, wanneer één meidenwerker een verbeterpunt noemde en wij hier ook het belang van inzagen, dan namen wij deze wel mee in onze conclusie en aanbevelingen.

Wij vonden het onze taak om van alle informatie die wij verzameld hebben een beperkt aantal aanbevelingen op te stellen die we goed konden onderbouwen. Wij zijn van mening dat wanneer

onze opdrachtgever onze aanbevelingen opvolgt, er een verbeterd product tot stand komt waar de betrokkenen zich goed in kunnen vinden.

Enquêtes

Helaas hebben wij minder uitgebreid onderzoek kunnen doen naar de mening van de deelnemers over het methodisch groepsprogramma, dan wij hadden gehoopt. Zoals wij in hoofdstuk twee beschrijven, hebben wij alleen een korte enquête onder de deelnemers kunnen houden omdat YfC haar deelnemers zo min mogelijk wil belasten met vragen. Daarbij was onze opdrachtgever van mening dat, gezien de leeftijd van de deelnemers, wij niet veel bruikbare informatie zouden krijgen wanneer wij hen vragen over het groepsprogramma zouden stellen. Doordat we slechts een korte enquête hebben opgesteld, hebben we niet goed door kunnen vragen naar de mening van de meiden. Wanneer wij dit wel hadden kunnen doen, hadden wij wellicht duidelijkere antwoorden van hen ontvangen waar meer over te zeggen was. Wij hadden de resultaten dan nog sterker als onderbouwing kunnen gebruiken.

De antwoorden die de deelnemers hebben gegeven, hebben wij echter serieus genomen en ook kunnen gebruiken in de beantwoording van onze deelvraag en hoofdvraag. De inhoudelijke verbeteringen en aanvullingen voor het huidige groepsprogramma hebben we voor een klein deel onderbouwd met de gegevens die wij door middel van de enquêtes hebben verkregen.

Observaties

De observaties waren noodzakelijk om ons, als onderzoekers, een beeld te kunnen vormen van hoe een bijeenkomst van SuperWoman eruit ziet. In hoofdstuk twee van dit verslag hebben wij onderbouwd waarom wij drie bijeenkomsten geobserveerd hebben en waarom wij van mening zijn dat drie observaties voldoende is. Omdat wij alles zo objectief mogelijk geobserveerd hebben, vinden wij de resultaten van de observaties betrouwbaar. Wij hebben in ons verslag alleen gebruik gemaakt van datgene wat we in alle drie de observaties terug zagen komen.

Wij vinden dat we veel representatieve informatie hebben verkregen en dat de aanbevelingen die wij aan Youth for Christ doen ter verbetering en aanvulling van hun methodisch groepsprogramma goed onderbouwde aanbevelingen zijn.

Literatuurlijst

Documenten

YfC|The Mall Jongerenwelzijnswerk, SuperWoman, *Methodiekb beschrijving voor meidenwerk*, maart 2009

YfC|The Mall Jongerenwelzijnswerk, SuperWoman, *Programma voor meiden van 12 – 17 jaar*, maart 2009

Boeken

Kohnstamm, R. (2009) *Kleine ontwikkelingspsychologie III de puberjaren*.

Houten: Bohn Stafleu van Loghum

ISBN: 978 90 313 6162 5

Wit, J. de & Slot, W. & Aken, M. van (2004) *Psychologie van de adolescentie: basisboek*.

Nijkerk: Callenbach

ISBN: 90 5574 210 4

Hermes, J., Naber, P., Dieleman, A. (2007) *Leefwerelden van jongeren; thuis, school, media en populaire cultuur*

Bussum: Uitgeverij Coutinho

ISBN: 978 90 469 0051 2

Scripties

Me, Myself, and You: Friendships in Adolescence, Selfhout, Maarten, (Universiteitsbibliotheek Utrecht), 2009

Tienermeiden en hun proper place, girl making en play in de publieke ruimte van Nederland, Meijer, Jenorie, (Universiteitsbibliotheek Utrecht), 2009

PDF documenten

Rutgers Nisso Groep, MOVISIE, Nederlands Jeugdinstituut, E-Quality (2009, Maart). *Onderzoek naar seksualisering: Conclusies en aanbevelingen op basis van verschillende deelstudies, uitgevoerd door Rutgers Nisso Groep, MOVISIE, Nederlands Jeugdinstituut en E-Quality*. Bezocht op 23 februari, op: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2009/03/27/conclusies-onderzoek-naar-seksualisering.html>

Haan, J. de. (2010). *NL Kids online: Nieuwe mogelijkheden en risico's van internetgebruik door jongeren*. Bezocht op 20 februari 2012, op de website van het Sociaal en Cultureel Planbureau: http://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2010/NL_Kids_online

CBS (2011). *Regionaal beeld van de jeugd 2011*. Bezocht op 21 februari 2012, op de website van het Centraal Bureau voor de Statistiek: <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/68E86A01-B513-49F5-AA71-555E8723EADA/0/2011g98pub.pdf>

Rutgers WPF & SOAIDS (Januari 2012). *Belangrijkste conclusies Seks onder je 25^e 2012*. Bezocht op 2 maart 2012, op de website van Rutgers WPF & SOAIDS & ZonMw:
<http://www.seksonderje25e.nl/images/Belangrijkste%20conclusies%20SO25e%20definitief.pdf>

Amrani, S & Kop, W (2009). *Verborgene problemen bij allochtone meisjes*. Bezocht op 6 maart 2012, op: http://www.palet.nl/publicaties/Rapportage_vroegsignalering_Tilburg_def.pdf

Stichting KijkOnderzoek (Januari 2012). *Jaarrapport 2011*. Bezocht op 5 april 2012, op: http://www.kijkonderzoek.nl/images/stories/Publicaties/SKO_Jaarrapport_2011.pdf

Internetsites

YfC|Nederland, www.super-woman.nl, bezocht op 15 december 2011 en 4 mei 2012

CBS (2011), Religieuze jongeren in de minderheid. Bezocht op 22 februari 2012, op: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/dossiers/jongeren/publicaties/artikelen/archief/2011/2011-3368-wm.htm>

CBS (2012), Steeds minder kinderen wonen bij beide ouders. Bezocht op 22 februari 2012, op: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/informatie/onderwijs/actueel/maatschappijleer/2012-3562-wm.htm>

Van Lintel, P., Bijna helft tienermeiden is maagd. Bezocht op 24 februari 2012, op: <http://www.nu.nl/lifestyle/2116716/bijna-helft-tienermeiden-maagd-.html>

Trouw.nl Redactie Religie en Filosofie (2011) Gelovige meisjes nemen meer seksuele risico's. Bezocht op 2 maart 2012, op: <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2851790/2011/08/17/Gelovige-meisjes-nemen-meer-seksuele-risico-s.dhtml>

Van der Maal, M. (2011) De invloed van reality-tv op tienermeisjes. Bezocht op 5 maart 2012, op: <http://blog.youngworks.nl/facts/de-invloed-van-reality-tv-op-tienermeisjes>

Openbaar Ministerie (2010) Jeugdcriminaliteit daalt, meisjes worden agressiever. Bezocht op 5 maart 2012, op: http://www.kinderbescherming.nl/meer_nieuws/nieuwsberichten/archief-2010/jeugdcriminaliteit-daalt-meisjes-worden-agressiever.aspx?cp=103&cs=34660

CosmoGIRL, www.cosmogirl.nl, bezocht op 5 maart 2012,

Meidenmagazine, www.meidenmagazine.nl, bezocht op 5 maart 2012

Girlz!, op www.girlz.nl, bezocht op 5 maart 2012

NOS.nl (2012). Meisjes drinken steeds meer. Bezocht op 11 april 2012, op: <http://nos.nl/artikel/354689-meisjes-dinken-steeds-meer.html>

Soaaidsmagazine.nl (2009). Uitgaan, alcohol en ongewenste seksuele ervaringen. Bezocht op 11 april 2012, op: http://www.soaaidsmagazine.nl/artikel_onderzoek/1189

CJG Pijnacker-Nootdorp (2012). Biologie van de vrouw. Bezocht op 7 mei 2012, op: http://www.cjgpijnackernootdorp.nl/info/biologie_van_de_vrouw

Artikelen

Lindon J. Eaves & Peter K. Hatemi & Elizabeth C. Prom-Womley & Lenn Murelle (2008) *Social en Genetic Influence on Adolescent Religious Attitudes en Practises.*

Social Forces, volume 86, number 4, June 2008

Letendre, J. & Smith, E. (2011) *"It's Murder Out Today": Middle School Girls Speak Out about Girl Fighting.*

Children & School, volume 33, number 1, January 2011

Heaven, P., Ciarrochi, J., & Leeson, P. (2010), *Parental styles en religious values among teenagers: A 3-year prospective analysis.*, *Journal of Genetic Psychology*, 17(1), 93-99.

The Journal of Youth Ministry, volume 9, number 1, Fall 2010